

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Martin Persson

Bevisvärdering av muntliga utsagor i brottmålsprocessen

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Per Ole Träskman

Processrätt

VT 2007

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte, avgränsningar och frågeställning	5
1.2 Dispositon	6
1.3 Metod och material	6
2 GRUNDLÄGGANDE BEVISRÄTT	8
2.1 Bevisning i brottmålsprocessen	8
2.2 Fri bevisprövning och fri bevisvärdering	8
2.3 Bevisbörda och beviskrav i brottmålsprocessen	9
2.3.1 Bevisbördans placering	10
2.3.2 Beviskravet	11
2.3.3 Äkta och falsk bevisbörda	11
3 DEN MUNTliga UTSAGAN	13
3.1 Muntlighetsprincipen och omedelbarhetsprincipen	15
3.2 Vittnesförhöret	16
3.2.1 Huvudförhöret	16
3.2.2 Motförhöret	16
3.2.3 Obehörighet att vittna	16
3.2.4 Obehörighet att avlägga vittnesed	17
3.2.5 Partiella begränsningar av vittnesplikten	18
4 BEVISVÄRDERING AV MUNTliga UTSAGOR	19
4.1 Iakttagelseförmåga	20
4.2 Minnesförmåga	21
4.3 Trovärdighet och tillförlitlighet	23
5 RÄTTSFALLSANALYS	27

5.1	B 959-06, B 1955-06	27
5.1.1	Inledning	27
5.1.2	Bakgrund	27
5.1.3	Bevisning i målet	27
5.1.4	Tingsrätten	29
5.1.5	Hovrätten	29
5.1.6	Analys	31
5.2	B 2464-06	33
5.2.1	Inledning	33
5.2.2	Bakgrund	33
5.2.3	Bevisning i målet	34
5.2.4	Tingsrätten	34
5.2.5	Analys	36
5.3	B 4266-05, B 4744-05, Ö 978-05, B 4611-06	38
5.3.1	Inledning	38
5.3.2	Bakgrund	38
5.3.3	Bevisning i målet	38
5.3.4	Tingsrätten	39
5.3.5	Hovrätten	39
5.3.6	Analys	40
6	ANALYS OCH SLUTSATSER	43
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	46
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	48

Summary

The evaluation process of the oral evidence is especially important in criminal proceedings. Oral evidence are often the deciding factor when the court is about to deliver their verdict. Using free evaluation of evidence is very demanding, and requires that each individual member of the court knows of more than simply the law. Taking all the evidence in account the court will be forced to decide whether a certain witness is reliable or not. When deciding if a witness is reliable or not the court must know how to make a statement analysis. The court must not only know how to properly make a statement analysis, they also need basic knowledge about the human senses and the human behavior. This is a necessity so that the court can decide whether or not the prosecutor has proven guilt beyond all reasonable doubt.

The reliability of oral evidence depends not only on whether the witness is telling the truth or not. There are several more sources of error which the court must take into consideration. The limits of human perception and the human memory are very much potential sources of error that the court must take into consideration. People misinterpret, and people's memories are always subject to change.

The purpose of the case analyses were primarily to observe how or if the court does statement analyses when evaluating oral evidence. Also one of the questions I was asking my self was if the court really follows the guidelines set forth by the doctrine. Further more I had a secondary purpose with the case analyses. This secondary purpose was to observe how the court assesses the reliability of police officers and security guards compared to other witnesses. I found out that the court more often than not is very sloppy when doing statement analyses. I also found out that the courts knowledge within witness psychology often is not good enough. Something possibly leading to conclusions based on subjectivity instead of objectivity.

Avseende hur poliser och väktares muntliga utsagor bedöms är det inte helt lätt att svara med absolut säkerhet. Jag kan utifrån mina rättsfallsanalyser dock göra mer eller mindre välgrundade spekulationer. Det jag kom fram till var att det verkar finnas en medveten alternativt omedveten vinkling vid när rätten analyserar väktares och polisens utsagor. En och samma omständighet ges ofta olika innebörd beroende på vem som är förhörsperson, något som i sin tur leder till en ojämlik bevisvärdering.

Sammanfattning

Bevisvärderingen av muntliga utsagor spelar ofta en mycket central roll när rätten skall avkunna dom i brottmålsprocessen. Eftersom rätten enligt rättegångsbalken skall använda sig av s.k. fri bevisvärdering så ställs det stora krav på de enskilda ledamöternas kompetens och kunskapsnivå. Rättens överväganden kommer nämligen inte bara att beakta juridiska spörsmål, utan de kommer även baserat på övrig bevisning behöva göra bedömningar utav såväl utsagans tillförlitlighet som vittnets trovärdighet. I anledning härav måste rätten ha en grundläggande kännedom om hur man genomför en s.k. utsageanalys. För att genomföra en utsageanalys på ett korrekt sätt måste rätten även ha en grundläggande kännedom om hur människans sinnen fungerar, samt ha grundläggande kännedom inom den beteendevetenskapliga forskningen. Detta anser jag vara en nödvändighet för att alla kunna avgöra om åklagaren verkligen har uppfyllt sin bevisbörda och därigenom uppnått det i praxis fastslagna beviskravet ”bortom rimligt tvivel”.

En muntlig utsagas tillförlitlighet är inte enbart beroende av huruvida förhörspersonen talar sanning eller ej. Felkällorna som rätten måste beakta vid bevisvärderingen av en muntlig utsaga är betydligt fler. En utsaga kan vara missvisande eller inkorrekt eftersom förhörspersonens iakttagelser p.g.a. varierande anledningar har varit otydliga eller direkt felaktiga. Även förhörspersons minnesbild påverkar vid bedömningen om den mutliga utsagans tillförlitlighet. Minnesbilder är nämligen inte konstanta, utan de förändrats mer eller mindre beroende på hur lång tid som förflutit sedan iakttagelsen.

Mina rättsfallsanalyser genomfördes primärt för att avgöra hur rätten går tillväga när de värderar de muntliga utsagorna, och om de följer de riktlinjer som fastslagits i doktrinen. Men rättsfallsanalyserna genomfördes även med fokus på hur rätten bedömer de utsagor som lämnats av poliser respektive väktare. Vad jag kom fram till var att rätten ofta slarvar med sina utsageanalyser, samt att de sannolikt har för dålig kännedom om den vittnespsykologiska forskningen. Detta leder dels till att slutsatserna ofta präglas av subjektivitet istället för objektivitet, och dels till att dessa slutsatser ofta kommer att baseras på direkt felaktiga premisser.

Avseende hur poliser och väktares muntliga utsagor bedöms är det inte helt lätt att svara med absolut säkerhet. Jag kan utifrån mina rättsfallsanalyser dock göra mer eller mindre välgrundade spekulationer. Det jag kom fram till var att det verkar finnas en medveten alternativt omedveten vinkling vid när rätten analyserar väktares och polisens utsagor. En och samma omständighet ges ofta olika innebörd beroende på vem som är förhörsperson, något som i sin tur leder till en ojämlig bevisvärdering.

Förord

Skrivandet av dessa förord markerar slutet på den mycket långa och mödosamma process som examensarbetet ändå har inneburit. Vidare markerar dessa förord även slutet på min tid på juridicum samt på slutet på min skoltid i helhet. Mina fem år på juridicum har inneburit slutet på mina totalt sjutton år i skolbänken, och efter dessa sjutton år i skolbänken ska det minst sagt bli väldigt skönt att äntligen börja jobba. Nu får man äntligen möjlighet att omsätta teori till praktik.

Tack alla ni som har varit där för mig under dessa sjutton år!

Förkortningar

RB	Rättegångsbalken
BrB	Brottsbalken
DN	Dagens Nyheter
LOB	Lagen om omhändertagande av berusade personer
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
SOU	Statens Offentliga Utredningar
TF	Tryckfrihetsförordningen
WK	Wienkonventionen 1961 om diplomatiska förbindelser

1 Inledning

1.1 Syfte, avgränsningar och frågeställning

"Domstolen tror alltid på tricksande krogvaktens ord

*JK om varför han inleder en granskning av vakter och poliser: Unga som går på krogen riskerar att dömas felaktigt för brott. Flera tecken tyder på att det finns olämpliga krogvakter som ingriper i onödan och sedan ger gästen skulden. Det vanliga är att de gör en motanmälan för våldsamt motstånd när gästen polisanmäler. Vakten blir sedan nästan alltid trodd i rätten. Uppgifter finns om att vakterna har ett system för att hjälpa sina vittnen att anpassa berättelsen till vad som tidigare sagts i rättegången. Risker finns också att osunda lojaliteter mot vakterna styr polisens agerande vid påstådda krogbråk. Det är ett samhällsproblem om osanningar i rätten från personer som är satta att upprätthålla lag och ordning leder till att oskyldiga döms. Därför granskar vi nu detta, skriver justitiekansler Göran Lambertz."*¹

Något som förut var mer eller mindre en självklarhet; att poliser och väktare skall anses vara mer trovärdiga än gemene man, ifrågasätts nu av justitiekansler Göran Lambertz. *"Den som nästan alltid blir trodd kan känna sig oberörbar. Då är det lätt att också få känslan att man kan göra lite som man vill"* skriver Göran Lambertz.²

Även Sveriges televisions Uppdrag granskning har uppmärksammat denna problematik och påstår att krogvakter ofta tenderar att ljuga i rätten samt att de paradoxalt nog dessutom oftast blir betrodda.³

Huruvida Göran Lambertz och Sveriges televisions Uppdrag granskning har rätt i att väktare och poliser ofta begår mened kommer jag bara att beröra ytligt, av den anledningen att detta är något som är näst intill omöjligt att utreda. Istället kommer fokus att ligga på om olika polisers respektive väktares utsagor bedöms enligt andra måttstockar än s.k. "vanligt folks" utsagor. I samband härmed kommer jag fråga mig vilka konsekvenser detta i så fall skulle kunna få.

I de svenska domstolarna tillämpas s.k. fri bevisvärdering, en skönsmässig bedömning som görs av den enskilde domaren. Eftersom det inom den fria bevisvärderingen saknas generella normer och måttstockar är det svårt, om inte omöjligt, att använda en enhetlig och jämlik bevisvärdering.⁴ Det blir

¹ DN Debatt 2/5 2007 – Justitiekansler Göran Lambertz

² DN Debatt 2/5 2007 – Justitiekansler Göran Lambertz

³ Sveriges Televisions Uppdrag granskning – Dömda på förhand

⁴ SOU 1938:44, s. 377

därför av naturliga skäl mycket svårt för mig att dra klara och definitiva slutsatser om olika yrkesgruppers bevisvärde som förhörspersoner i en rättegång. Förhoppningarna jag har med detta examensarbete är dock att ändå kunna utläsa eventuella enhetliga trender vid bevisvärderingen av muntliga utsagor. Har ett vittnesmål från en polis generellt ett högre bevisvärde än ett vittnesmål från t.ex. en tidigare straffad invandrare?

För att förenkla mitt arbete, och för att mer kunna relatera till justitiekanslern Göran Lambertz artikel, så kommer jag enbart att fokusera på bevisvärderingen i brottmålsprocessen.

Den frågeställning som jag tänkt mig besvara blir alltså följande: *Hur går rätten till väga när de värderar muntliga utsagor i en brottmålsprocess. Och tillmäts väktares respektive polisens utsagor generellt sätt ett högre bevisvärde än övriga förhörspersoners utsagor?*

1.2 Dispositon

Jag kommer inledningsvis att kort beskriva hur den grundläggande bevisrätten fungerar för att kunna fastställa vilka processuella riktlinjer rätten har att gå efter vid bedömningen av respektive utsagas bevisvärde. Vidare kommer jag att behandla reglerna som kringgärdar bevisupptagningen och bevisvärderingen av muntliga utsagor, allt för att försöka förstå hur domstolen samt det enskilda vittnet tänker.

Efter denna lite mer deskriptiva del kommer jag att analysera tre rättsfall som berör problematiken kring min frågeställning. Genom dessa analyser vill jag förankra min frågeställning i verkligheten, och därigenom få reda på om rättens bedömning verkligen följer de riktlinjer som satts upp i lag, praxis och doktrin.

Väl framme vid analysdelen hoppas jag att jag har fått en viss insikt i dels hur rätten bör genomföra bevisvärderingen av muntliga utsagor och dels hur de verkligen går till väga när de värderar de muntliga utsagornas bevisvärde. Naturligtvis är min förhoppning även att jag vid detta läge kommit fram till huruvida polisens och väktares utsagor värderas utifrån samma mall som man värderar gemene mans utsaga ifrån.

1.3 Metod och material

Avseende den deskriptiva delen av mitt arbete kommer jag att använda mig av de sedvanliga källorna. D.v.s. jag kommer att använda mig av lagtext, förarbeten, doktrin och praxis.

För att vidare överhuvudtaget kunna dra några slutsatser avseende hur rätten värderar de muntliga utsagorna kommer jag att använda mig av den doktrin

som finns på området, men framför allt kommer jag att använda mig av en s.k. kvalitativ rättsfallsanalys. En analys av domstolens språkbruk och argument kommer att genomföras för att se om rätten har ett objektivt tillvägagångssätt, eller om de drar sina slutsatser baserat enbart på egna åsikter och erfarenheter.

Avseende kartläggningen av domstolens argument när de analyserar de muntliga utsagorna kommer jag främst att undersöka huruvida de verkligen är hållbara. Detta för att undersöka om dessa argument är en produkt av en löpande tankeverksamhet från rättens sida, eller om argumenten är en efterhandskonstruktion till för att stödja förutfattade åsikter och subjektiva bedömningar.

Genom detta kritiska tillvägagångssätt hoppas jag att jag kan fastställa om väktares och polisers utsagor verkligen per automatik tillmäts ett högre bevisvärde. För att underlätta för mig själv kommer de analyserade rättsfallen i så stor utsträckning som möjligt vara fall där väktares eller polisers ord står mot gemene mans ord.

Naturligtvis går det inte att dra några absoluta slutsatser genom en subjektiv analys av ett väldigt begränsat antal rättsfall. En osäkerhet som förstärks av att min subjektiva analys enbart kommer att baseras på domskäl som i efterhand tillrättalagts och renskrivits av rätten. Den metod som jag valt att använda är följaktligen allt annat än perfekt, men trots det så anser jag att det är den lämpligaste metoden som finns om man skall försöka sig på att besvara min frågeställning.

2 Grundläggande bevisrätt

2.1 Bevisning i brottmålsprocessen

Förebringandet av bevismedel är en mycket central del i brottmålsprocessen. Förfarandet regleras huvudsakligen i 35 – 40 kap. RB. Rättsreglerna är uppdelade i sex olika kapitel där vittnesbeviset regleras i kapitel 36.

Det är parterna som i enlighet med förhandlingsprincipen sörjer för bevisningen, även om det inte är uteslutet för rätten att ex officio komplettera den bevisning som parterna förebringat. Endast bevisning som tagits upp vid huvudförhandlingen får enligt den i 30 kap. 2 § RB stadgade omedelbarhetsprincipen ligga till grund för dom. Domaren kan på så sätt själv med ett eller flera sinnen studera bevisningen, för att sedan kunna göra en mer precis värdering.⁵ Rätten skall slutligen på grundval av bevisningen i målet avgöra ”existensen av konkreta sakförhållanden”.⁶ På grundval av existensen av dessa konkreta sakförhållanden skall en dom avkunnas.

Bevisföringen i Sverige är fri vilket innebär att allt som har bevisvärde i målet får förebringas, med undantag för onödigt och onödigt kostsam bevisning enligt 35 kap. 7 § RB.⁷

2.2 Fri bevisprövning och fri bevisvärdering

Under medeltiden använde man sig inte av någon fri bevisvärdering i brottmål. Istället använde man prov för att fastställa den tilltalades skuld; om man t.ex. klarade att gå barfota på brinnande kol så ansågs man vara oskyldig. Fokus i brottmålsprocessen låg inte på bevisningen, utan det låg på bekännelsen. Bekännelsen var därför i många fall också det normala beviskravet.⁸

Numera har bevisvärderingen blivit betydligt mer human, och man har i svensk processrätt frigjort sig från den s.k. legala bevisteorin. Istället använder man sig av den fria bevisprövningens princip.⁹

Förslaget om den s.k. fria bevisföringen lades fram av processlagsberedningen 1938 som en av huvudpunkterna i den nya rättegångsbalken. Processlagsberedningen förklarade att ”någon begränsning ej uppställes i fråga om de kunskapskällor, som få användas för

⁵ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 21 ff.

⁶ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 11

⁷ SOU 1938:44, s. 377 f.

⁸ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 33

⁹ Christian Diesen, Bevis 5, s. 13 f.

sanningens utletande”, och att ”såsom bevis kan sålunda tjäna allt, som förekommit i målet”.¹⁰ Den fria bevisföringen innebär följaktligen att det är upp till domaren att noga överväga samtliga omständigheter i målet och objektivet fastställa vilket värde dessa omständigheter har som bevisning. Bevisvärderingen har följaktligen blivit ”en intellektuell process, som grundar sig på erfarenhet och kunskap om sambandet mellan olika företeelser”.¹¹ Fri bevisvärdering ställer höga krav på den enskilde domaren och blir p.g.a. den ofrånkomligen skönmässiga bedömningen mycket oenhetlig. Inte bara blir bevisvärderingen oenhetlig, den blir trots utförlig beskrivning i domskälen mycket svår att objektivet granska för en utomstående. Anledningen till detta är helt enkelt att de individuella domarna har olika livserfarenheter och därför olika sätt att se på saker och ting. Rätten har alltid en viss förhandskunskap, eller ”Vorverständnis” som det kallas i Tyskland.¹²

Denna förhandskunskap och i vilken utsträckning som rätten låter denna påverka bevisvärderingen är av extra stort intresse för min frågeställning. Tror sig den enskilda domaren veta att vissa typer av människor eller vissa typer av yrkesgrupper är mer eller mindre trovärdiga än andra, och låter han i så fall denna förhandskunskap påverka bevisvärderingen?

2.3 Bevisbörda och beviskrav i brottmålsprocessen

Är rättsfrågan ostridig, eller har omständigheterna i målet utretts med fullkomlig säkerhet uppstår aldrig något bevisbördeproblem, utan rätten kan fastställa den ”objektiva sanningen” och fatta ett materiellt riktigt avgörande. Tyvärr så utreds sällan eller aldrig omständigheterna med fullkomlig säkerhet, utan en viss osäkerhet föreligger nästan alltid avseende bevisningens tillräcklighet.¹³

Rätten måste därför efter bästa förmåga försöka komma fram till den ”objektiva sanningen” genom att opartiskt bedöma den bevisning som parterna fört in i målet, samt den bevisning som rätten ex officio eventuellt fört in. Med bakgrund av denna bevisning skall rätten komma fram till om en viss rättsregel kan tillämpas eller ej. Detta måste som sagt göras även om absolut visshet rörande omständigheterna inte har uppnåtts, och för att detta skall vara möjligt måste någon bära den s.k. bevisbördan.¹⁴

Att bevisbördan för ett rättsfaktum skall bäras av en part innebär att denne står risken för att omständigheternas existens inte går att utreda i målet. Frågan som rätten följaktligen måste ställa sig när de skall avgöra om ett

¹⁰ SOU 1938:44, s. 377

¹¹ Christian Diesen, *Bevis 5 – Bevispraxis*, s. 173

¹² Per Olof Bolding, *Går det att bevisa?*, s. 24 ff.

¹³ Per Olof Ekelöf, *Rättegång IV*, s. 58

¹⁴ Per Olof Bolding, *Bevisbördan och den juridiska tekniken*, s. 14

visst rättsfaktum föreligger, är huruvida bevisningen i målet är tillräckligt stark för bevisbördan skall anses vara uppfylld.¹⁵

2.3.1 Bevisbördans placering

Att placera bevisbördan i brottmål är mycket enkelt, i vart fall om man jämför med hur man placerar bevisbördan i tvistemål. I samtliga rättstater, däribland Sverige, bär nämligen åklagaren hela bevisbördan ("In dubio pro reo"). En processuell princip som ofta, enligt doktrin, anses gälla i den svenska brottmålsprocessen utan något uttryckligt lagstöd. Enligt bl.a. Karol Novak finns regeln enbart "formulerad" i 1 kap. 4 §, 1 st. TF där det avseende tryckfrihetens övervakande uppmanas att "i tvivelsmål hellre fria än fälla".¹⁶ Påståendet att principen in dubio pro reo saknar uttryckligt lagstöd anser jag vara direkt felaktigt då den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheternas nu skall anses som svensk grundlag enligt 2 kap. 23 § RF. I denna konventions artikel 6, 2 p. stadgas uttryckligen att "everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law." Den processuella principen in dubio pro reo har följaktligen uttryckligt lagstöd i svensk rätt.

Att åklagaren bär hela bevisbördan innebär alltså att det i svensk rätt råder en s.k. oskyldighetspresumtion. En oskyldighetspresumtion som går ut på att den anklagade skall anses oskyldig fram till dess att motsatsen bevisats. Lagstiftaren har genom denna processuella princip uttalat att det är av stor vikt för rättsäkerheten att så få som möjligt blir oskyldigt dömda. Som en naturlig konsekvens blir rättskipningen dock inte lika effektiv, men det har ansetts vara ett pris värt att betala.¹⁷

Att staten skall ansvara för att så få människor som möjligt blir oskyldigt dömda får dock inte inverka allt för menligt på rättskipningen. Huvudsyftet med straffprocessen är ju trots allt att göra straffansvaret till en realitet. Att så är fallet bekräffas av europakonventionen som enligt artikel 5 stadgar att "everyone has the right to liberty and security of person". Staten har följaktligen ett ansvar som innebär att rättskipningen skall vara så pass effektiv att medborgarna i så stor utsträckning som möjligt skyddas från brott. Bevisbördereglerna får därför aldrig i oskyldighetspresumtionens namn bli så stränga att kriminaliseringen endast blir ett tandlöst hot. En balans mellan brottsbekämpning och rättsäkerhet måste ständigt upprätthållas.¹⁸

¹⁵ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 60

¹⁶ Karol Nowak, Oskyldighetspresumtionen, s. 32

¹⁷ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 113

¹⁸ Jørgen Aall, Rettergang og menneskerettigheter, s. 283 f.

2.3.2 Beviskravet

Att åklagaren bär bevisbördan i brottmål säger ingenting om huruvida bevisningen i målet är tillräckligt stark för att bevisbördan skall anses vara uppfylld. Placeringen av bevisbördan måste därför kompletteras med ett krav på vilken grad av sannolikhet som måste uppnås avseende det rättsfaktum som skall läggas till grund för domen. Den part som har bevisbördan i målet måste följaktligen med hjälp av tillräcklig bevisning uppnå denna grad av sannolikhet.¹⁹

Då åklagaren enligt principen *in dubio pro reo* bär bevisbördan slipper man den problematik som bevisbördeplaceringen innebär i tvistemål. Fokus ligger istället på det s.k. beviskravet, och om detta verkligen uppfyllts av åklagaren. I doktrin och förarbeten har detta beviskrav beskrivits med lokutionerna ”bortom rimligt tvivel” eller ”utom rimligt tvivel”. Ett beviskrav som har sitt ursprung i angloamerikans rätt och dess uttryck ”beyond all reasonable doubt”.²⁰

Vad som åsyftas med lokutionen ”bortom rimligt tvivel” är inte att minsta spår av tvivel innebär att åtalet skall ogillas, utan att bevisen för skuld måste vara så pass starka att samtliga rationella alternativa förklaringar kan avvisas. Avvisandet av dessa alternativa hypoteser måste baseras på sunt förnuft och på allmänna välgrundade erfarenhetsgrundsatser. Skulle det följaktligen finnas alternativa och rimliga förklaringar till den gärningsbeskrivning som åklagaren presenterat måste rätten frikänna den tilltalade.²¹

2.3.3 Äkta och falsk bevisbörda

Det är viktigt att skilja den äkta bevisbördan från den falska. Den äkta bevisbördan är den bevisbörda som behandlats ovan, vilken ständigt åvilar samma part. Den falska bevisbördan behöver till skillnad från den äkta inte ständigt åvila samma part. Den falska bevisbördan kan nämligen under processens gång åvila än den ena än den andra parten.²²

Innan bevisning har förts in i målet är den falska bevisbördan att likställa med den äkta. Frågan om den falska bevisbördan aktualiseras först när en s.k. förklaringsbörda åläggs den tilltalade. Med förklaringsbörda menas att den tilltalade måste förklara en för honom graverande omständighet, annars läggs denna honom till last i bevishänseende. I och med denna förklaringsbörda kan man tala om en s.k. falsk bevisbörda. En falsk bevisbörda som innebär att den tilltalade måste – trots att det är åklagaren som bär den äkta bevisbördan – uppfylla ett visst beviskrav avseende den alternativa förklaring som han lanserat.

¹⁹ Christian Diesen, *Bevis* 5, s. 49 f.

²⁰ Christian Diesen, *Bevis* 5, s. 77

²¹ Christian Diesen, *Bevisprövning i brottmål*, s. 83

²² Per Olof Ekelöf, *Rättegång IV*, s. 64 ff.

Beviskravet för denna alternativa förklaring eller invändning som den tilltalade lanserat kan med hänsyn till åklagarens äkta bevisbörda inte ställas allt för högt. Diesen anser att den tilltalade endast behöver göra sin alternativa förklaring eller sin invändning ”antaglig” för att han skall anses ha uppfyllt sin falska bevisbörda. Att den tilltalade skall presentera bevisning som gör hans alternativa förklaring ”antaglig” är i jämförelse med det krav som ställs på åklagarens äkta bevisbörda en inte ett särskilt betungande beviskrav. En höjning av beviskravet avseende den tilltalades falska bevisbörda skulle inte heller vara lämpligt ur rättsäkerhetssynpunkt. Den tilltalade har nämligen inte en egen utredningsapparat i motsats till åklagaren som har hela polismyndigheten bakom sig.²³

Viktigt att påpeka är dock i sammanhanget att den falska bevisbördan inte är att likställa med en omvänd bevisbörda. Att den tilltalade inte har uppfyllt sin falska bevisbörda innebär helt enkelt att ”något bevisvärde för den alternativa förklaring, som den tilltalade lanserat, inte kunnat uppbringas”. D.v.s. rätten har ansett att den tilltalades bevisning inte kan anses så pass stark att den kan rucka på den i sig tillräckliga åklagarbevisningen. Den falska bevisbördan är alltså, precis som beteckningen indikerar, en illusion.²⁴

Är åklagarens bevisning av sådan dignitet att denne kan anses ha uppfyllt sin bevisbörda kan man enkelt uttryckt säga att det är upp den tilltalade att förebringa motbevisning som gör att åklagarens bevisning inte längre anses uppfylla beviskravet ”bortom rimligt tvivel”. Skulle den tilltalade lyckas med detta är det åter igen upp till åklagaren att presentera ytterligare bevisning så att beviskravet återigen uppfylls. Den falska bevisbördan kan alltså sägas ha återgått till åklagaren.²⁵

²³ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 70 ff.

²⁴ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 72

²⁵ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 64

3 Den muntliga utsagan

Det finns tre olika typer av aktörer som kan avge en muntlig utsaga inför en svensk domstol. Vittnet, målsäganden samt den tilltalade

I svensk rätt har vi en allmän vittnesplikt vilken innebär att parterna i en rättegång i enlighet med 36 kap. 1 § RB har rätt att som vittnen kalla samtliga som inte själva är part i målet. Var svensk medborgare samt var utlänning som vistas i landet har som huvudregel en skyldighet att vittna i rättegångsmål.²⁶ Från denna huvudregel finns dock ett antal undantag som jag kommer att redogöra för nedan i kapitel 3.2.3.

Den som skall höras som vittne skall vid vite kallas att infinna sig vid förhandling inför rätten enligt 36 kap. 7 § RB. Om vittnet inte skulle inställa sig trots kallelse skall rätten försöka kontakta vittnet. Misslyckas detta, och skulle vittnesmålet inte anses som obehövt, kan rätten i enlighet med 36 kap. 20 § RB välja mellan att omedelbart döma ut det förelagda vitet eller att med hjälp av polis omedelbart hämta vittnet. Dessa två påföljder får dock inte utdömas samtidigt enligt 9 §, 1 st. 1 p. viteslagen. Inte heller får någon påföljd ådömas enligt 32 kap. 6 §, 1 st. RB om det är sannolikt att vittnet hade laga förfall.²⁷

En person som skall vittna i svensk domstol måste innan han avger sin berättelse avlägga ed i enlighet med 36 kap. 11 § RB. Undantag från detta krav på att avlägga vittnesed görs i 36 kap. 12 § RB för den som är under femton år eller för den som lider av en psykisk störning.

Att ett vittne tvingas avlägga en ed innan han lämnar sin berättelse är viktigt av flera anledningar. Dels så erinras vittnet i samband med avläggandet av eden att han måste tala sanning, vilket i sig kan räcka för att vittnet skall hålla sig till sanningen. Men framför allt så innebär avläggandet av ed att vittnet kan fällas för mened enligt 15 kap. 1 § BrB om han lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen.²⁸

Menedsbrottet är i normalfallet sanktionerat med fängelse i högst fyra år eller, om brottet är grovt med fängelse, lägst två år och högst åtta år. En straffskala som i förhållande till de flesta brott är avsevärt betungande. Det är nämligen av grundläggande betydelse för rättsskipningen att personer som vittnar i de svenska domstolarna inte lämnar osanna uppgifter. Skulle det bli vanligt förekommande att vittnen medvetet lämnar osanna uppgifter så skulle rättsskipningen knappast kunna fungera effektivt och ändamålsenligt. Eftersom den dömande verksamheten är av en mycket central betydelse för demokratin som sådan och samhället i stort, så skulle följaktligen ett sådant beteende få mycket långtgående och allvarliga konsekvenser. De som

²⁶ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 164

²⁷ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 189 f.

²⁸ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 186

vittnar i den svenska domstolen måste alltså förstå allvaret och vikten i att de håller sig till sanningen. Respekten för rättskipningen måste upprätthållas, vilket görs bl.a. genom de hårda påföljderna för menedsbrottet.²⁹

Vidare avseende påföljderna för mened så stadgas det i 30 kap. 4 §, 2 st BrB att brottslighetens art kan vara ett skäl för val av fängelse. Som nämnts tidigare åsidosätter en person som gör sig skyldig till menedsbrott respekten för rättsväsendet och påverkar möjligheterna att upprätthålla rättssystemets effektivitet och tillförlitlighet. Av denna anledning så anses menedsbrottet i praxis vara av en sådan art som avses i 30 kap. 4 §, 2 st. BrB. Innebörden av att mened betraktas som ett s.k. artbrott är följaktligen att det, till skillnad från normalfallet, råder en presumtion för att påföljden skall bestämmas till fängelse.³⁰

Skulle ett vittne, av rädsla för att dömas för mened eller av helt andra anledningar vägra att avlägga ed, eller vägra att avge vittnesmål kan denne drabbas av sanktioner i enlighet med 36 kap. 21 § RB. Primärt skall ett vite utdömas. Sekundärt om vitesföreläggandet skulle visa sig verkningslöst får rätten besluta om att vittnet skall häktas. Dessa två sanktioner är tänkta att tillsammans på ett effektivt sätt se till att den allmänna vittnesplikten upprätthålls i de svenska domstolarna. Allt för att rättskipningen skall kunna fungera effektivt och ändamålsenligt.³¹

En målsägande är i enlighet med 20 kap. 8 § RB, 4 st. den mot vilken brott är begånget eller som därav blivit förnärad eller lidit skada. Rätten att anses som målsägande är en rättighet som inte kan överlåtas eller ärvas, den är strikt personlig.³²

I samband med ändringarna i rättegångsbalken 1987 diskuterade Rättegångsutredningen ingående målsägandens avgivande av sin muntliga utsaga. Rättegångsutredningen ansåg att målsäganden närmast skulle betraktas som ett vittne med allt vad det innebär, allt för att säkerställa att målsägandens utsaga blev så tillförlitlig som möjligt. Rättegångsutredningen fick dock aldrig sin vilja igenom på denna punkt varför en målsägande inte får höras som vittne i enlighet med 36 kap. 1 § RB.³³ Förvisso tillämpas många av de regler som gäller vid vittnesförhör även avseende förhöret med målsäganden, men någon vittnesed får inte avläggas.³⁴

En tilltalad är den som står åtalad för ett brott, och inte heller han är att anse som ett vittne. Då den tilltalade inte avlägger ed kan han inte heller komma att straffas om han ljuger under det förhör som hålls med honom under huvudförhandlingen. Dessutom måste det faktum uppmärksammas att den

²⁹ NJA 1996 s. 757 – Justitierådet Gregows skiljaktiga mening

³⁰ NJA 1996 s. 757 – Hovrättsassessorn von Szalays skiljaktiga mening

³¹ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 190

³² Alexandra Wilton, Förhör, s. 162

³³ Prop 1986/87:89 s. 132

³⁴ Alexandra Wilton, Förhör, s. 161

tilltalade inte har någon skyldighet att yttra sig. Dock kan denna tystnad komma att ligga honom till last i bevishänseende i enlighet med 35 kap. 4 § RB. Bestämmelsen i 35 kap. 4 § RB skall dock inte tolkas så att passivitet från den tilltalade per automatik skall medföra en negativ bevisverkan. Rätten måste nämligen pröva tystnaden i samband med samtliga omständigheter i målet för att avgöra om det finns någon rationell förklaring till den tilltalades underlåtenhet att yttra sig.³⁵

3.1 Muntlighetsprincipen och omedelbarhetsprincipen

Bevisning skall enligt 35 kap. 8 § RB som huvudregel upptas vid huvudförhandlingen, allt i enlighet med principen om bevisomedelbarhet. Domen som senare kommer att avkunnas skall nämligen enligt 30 kap. 2 § RB grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen. Vidare stadgas det i 43 kap. 5 § RB att samtliga förhörspersoner skall höras muntligen. De måste tala fritt från minnet utan att på något sätt läsa innantill.³⁶

Dessa två ovannämnda principerna, muntlighetsprincipen och omedelbarhetsprincipen är tätt sammanflätade och stämmer dessutom även överens med principen om det bästa bevismaterialet. En princip som innebär att ”om en och samma kunskapskälla utan svårighet kan utnyttjas på flera olika sätt, så skall det bevismedel användas, som medför den säkraste bevisningen”.³⁷ Att en förhörsperson hörs muntligen gör att rätten själva kan observera och lyssna på detta och därigenom bäst avgöra vilket värde utsagan har som bevisning. Dessutom så är det av stor betydelse att upptagningen av den muntliga utsagan sker under huvudförhandlingen då bevisedjan på detta sätt blir så kort som möjligt, vilket är en viktig del i principen om bästa bevismaterialet.³⁸

Ett litet indirekt avsteg från omedelbarhetsprincipen och muntlighetsprincipen är att förhørsledaren har en rätt och en möjlighet att påpeka för förhörspersonen och rätten om det som sägs under huvudförhandlingen avviker från det som förhörspersonen uppgivit under förundersökningen. I dessa fall kan förundersökningsprotokollet komma att utgöra ett självständigt processmaterial utöver den muntliga utsagan.³⁹

³⁵ Alexandra Wilton, *Förhör*, s. 163 ff.

³⁶ Per Olof Ekelöf, *Rättegång V*, s. 12 ff.

³⁷ Per Olof Ekelöf, *Rättegång IV*, s. 27

³⁸ Per Olof Ekelöf, *Rättegång V*, s. 14 och *Rättegång IV* s. 27

³⁹ Per Olof Ekelöf, *Rättegång V*, s. 180 ff.

3.2 Vittnesförhöret

3.2.1 Huvudförhöret

Huvudförhöret av ett vittne är det inledande förhöret vilket regleras i 36 kap. 17 § RB. Det ankommer normalt på den part som åberopat vittnet att inleda förhöret, även om det i undantagsfall förekommer att rätten istället inleder förhöret. Huvudförhöret skall ske på ett sådant sätt att vittnet skall ”beredas tillfälle att på egen hand eller, om det behövs, med stöd av frågor avge sin berättelse i ett sammanhang”.⁴⁰ Av denna anledning så får det inte heller enligt 36 kap. 17 §, 5 st. RB förekomma några ledande frågor från den som leder förhöret. För att få en så objektivt korrekt vittnesutsaga som möjligt är det av stor vikt att huvudförhöret sker på ett avslappnat sätt utan att förhørsledaren på något sätt utfrågar vittnet. Viktigt att komma ihåg är även att samtliga frågor som ställs under huvudförhöret måste hålla sig inom ramen för det bevisstema som angivits.⁴¹

3.2.2 Motförhöret

När part som åberopat vittnet anser sig ha avslutat huvudförhöret är det upp till motparten att inleda sitt motförhör. Detta motförhör är inte alls begränsat av det avgivna bevisstemat på samma sätt som huvudförhöret var. Dessutom kan ledande frågor ställas till vittnet enligt 36 kap. 17 §, 5 st. Då förhørsledaren vid motförhöret slipper dessa två begränsningar kan han på ett helt annat sätt snärja vittnet och på så sätt verkligen undersöka om vittnets utsaga verkligen är helt överensstämmande med det verkliga händelseförloppet. Skulle det visa sig att vittnets ursprungliga utsaga skulle stå i strid med de uppgifter som tidigare lämnats tillfrågas vittnet hur han vill förklara denna motsägelse.⁴²

Efter motförhöret är det tid för det s.k. återförhöret. Vid återförhöret ges den part som åberopade vittnet en chans att ställa frågor som på ett eller annat sätt förtydligar eller korrigerar de uppgifter som vittnet angav under motförhöret. Vid återförhöret är det återigen inte tillåtet med ledande frågor, och inte heller är det tillåtet med frågor som går utanför bevisstemat eller utanför de uppgifter som framkom under motförhöret.

3.2.3 Obehörighet att vittna

Inte alla får eller behöver vittna inför svensk domstol. Detta trots den oerhörda betydelse som vittnesplikten har för rättsväsendet. Det finns helt enkelt en del intressen som väger ännu tyngre.

⁴⁰ Per Olof Ekelöf, Rättegång V, s. 89

⁴¹ Per Olof Ekelöf, Rättegång V, s. 89 f.

⁴² Per Olof Ekelöf, Rättegång V, s. 92 f.

För att Sverige skall kunna upprätthålla fungerande relationer med andra länder och för att vi på internationell basis alls skall kunna agera på ett effektivt sätt så måste våra och andra länders diplomater ges en frihet som annars är otänkbar. Enligt WK artikel 31 2 st. är främmande diplomater undantagna från vittnesplikten.⁴³ Även konungen är undantagen från vittnesplikten.⁴⁴

I 36 kap. 3 §, 2 st. RB stadgas att den som med part är eller varit gift eller är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, eller som på liknande sätt är parten närstående, vare ej skyldig att avlägga vittnesmål. Detta innebär att dessa nära anförvanter ej är skyldiga att vittna, men att de kan vittna om de så vill. Är den ifrågavarande personen släkt med den tilltalade och rör det sig om ett brottmål skall denne förhöras utan ed. Släktingen står därför heller inte under något straffansvar för sin utsaga. Övriga anförvanter som av fri vilja väljer att vittna skall behandlas som vanliga vittnen och skall följaktligen avlägga ed. Tanken bakom denna reglering är att man velat värna om släktsamhörigheten. Lagstiftaren har valt att inte försätta de nära anförvanterna i en sådan situation där de p.g.a. denna släktsamhörighet känner sig pressade att begå mened.⁴⁵

3.2.4 Obehörighet att avlägga vittnesed

Varken den tilltalade eller målsäganden får som ovan nämnts höras som vittnen i brottmålsrättegången enligt 36 kap. 1 § RB. I brottmålsprocessen får dessa inte heller höras under s.k. sanningsförsäkran (37. kap. 2 §, 1 st. e contrario). Lagstiftaren ansåg nämligen att det inte vore rätt att utsätta den tilltalade för frestelsen att begå menedsbrott.⁴⁶ För att inte målsäganden skulle hamna i en allt för gynnad ställning ur bevisvärderingshänseende så förbjöd även lagstiftaren denne från att höras annat än upplysningsvis. En målsägande som förhöras under straffansvar kommer nämligen i jämförelse med en tilltalad som inte hörs under straffansvar att anses ha en högre trovärdighet. En brottmålsprocess uppbyggd på ett sådant sätt skulle vara orättvis för den tilltalade, speciellt när ord står mot ord.⁴⁷

Av stort intresse med tanke på denna uppsats frågeställning är när poliser och väktare skall anses som vittnen alternativt som målsägande. I en rättegång där den tilltalade står åtalad för våldsamt motstånd skall den inblandade polisen eller den inblandade väktaren höras som vittne. Rör åtalet istället misshandel, då får polisen eller väktaren enbart höras upplysningsvis.⁴⁸

⁴³ Ulf Linderfalk, Folkkrätten i ett nötskal, s. 46 ff.

⁴⁴ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 181

⁴⁵ SOU 1938:44, s. 390

⁴⁶ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 166

⁴⁷ Prop. 1983/84:78 s. 57

⁴⁸ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 167

Psykiskt störda personer som saknar erforderlig insikt om betydelsen av ed och barn under femton år får höras, men de får enligt 36 kap. 13 § RB inte avlägga någon vittnesed. Ett vittnesförhör från någon som omfattas av 36 kap. 13 § RB bör inte anses ha ett särdeles högt bevisvärde. För det första kan inte någon som ej avlagt ed drabbas av några påföljder. För det andra så finns det alltid en risk att ett barn eller en psykiskt labil person inte inser skillnaden mellan verklighet och fantasi, eller skillnaden mellan sanning och lögn.⁴⁹

3.2.5 Partiella begränsningar av vittnesplikten

I vissa fall finns det begränsningar avseende vilka omständigheter vittnet får höras om. Begränsningar som ibland är till för att skydda vittnet själv, och som ibland är till för att skydda en utomstående part.

I 36 kap. 5 § RB förbjuds personer som är underkastade någon form av tystnadsplikt från att utfrågas rörande omständigheter som omfattas av denna. Ett s.k. frågeförbud som rätten skall iaktta ex officio. I samma paragraf anges emellertid ett antal olika undantag från denna huvudregel. Huruvida undantag medges och i vilken utsträckning beror framför allt på vilken typ av funktionär det är som vittnar.⁵⁰

Ett vittne har enligt 36 kap. 6 § RB, för att skydda sig själv rätt att vägra svara på frågor, om han annars skulle avslöja att han eller en nära anförvant begått ett brott eller handlat på ett vanärande sätt. Ett vittne kan t.o.m. ljuga under ed och ändå undgå menedsansvar, förutsatt att lögnen är i linje med ovan nämnda syften.⁵¹ I samma paragrafs andra mening stadgas att ovan nämnda även gäller risken att röja yrkeshemligheter, detta dock förutsatt att synnerlig anledning ej förekommer att vittnet ändå skall höras därom.

⁴⁹ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 173 f.

⁵⁰ Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 174 ff.

⁵¹ NJA 1952 s. 262

4 Bevisvärdering av muntliga utsagor

Den muntliga utsagan är bara ett av många bevismedel som rätten skall värdera och sedan låta ligga till grund för den dom som senare skall avkunnas. Detta bevismedel är i många mål dessutom ensamt avgörande för utgången, samtidigt som det sannolikt är det mest komplexa och svårvärderade av alla bevismedel.⁵²

Bevisvärderingen av en muntlig utsaga genomförs i teorin som vanligt, allt i enlighet med 35 kap. 1 § RB. Rätten skall göra en objektiv och fri bevisvärdering och på så sätt bedöma förhörspersonens trovärdighet och tillförlitlighet. Något som de flesta experter anser är mycket svårt, mycket p.g.a. den korta tid som rätten har att bedöma förhörspersonen.⁵³ Tolkningen av en muntlig utsaga får p.g.a. denna bedömning automatisk många subjektiva inslag vilka kommer att påverkas av de enskilda ledamöternas olika livserfarenheter. Vid denna tolkning och bevisvärdering måste faktorer som personkemi mellan förhörsperson och ledamot, samt ledamotens förmåga att avläsa olika människors kropps- och talspråk tas i beaktande. Faktorer vilka alla bidrar till att muntliga utsagor förmodligen är det mest svårvärderade av alla bevismedel.⁵⁴

Att bevisvärderingen blir så pass subjektiv beror till stor del på att det saknas en objektiv måttstock med vilken man kan jämföra. Inte heller finns det någon tillgänglig statistik utifrån vilken rätten kan utgå ifrån. Anledningar som inte bara försvårar för rätten i vart enskilt fall, utan anledningar som dessutom också gör det näst intill omöjligt för lagstiftaren att skapa en objektiv bedömningsram utifrån vilken rätten skall i framtiden utgå.⁵⁵

Även bakomliggande och för rätten osynliga faktorer gör det svårt att värdera förhörspersonens trovärdighet. Har förhörspersonen och den tilltalade någon relation, positiv som negativ, som rätten inte känner till? Kommer denna relation i så fall att påverka trovärdigheten? Även andra faktorer som t.ex. fördomar och egenintresse är svåra för rätten att känna till, men som ofta kan komma att påverka utsagans objektiva värde som bevis betydligt. Det är av denna anledning mycket viktigt att använda sig av s.k. hjälpfakta. Finns det något i målet som talar för att förhörspersonen har något intresse av målets utgång, eller har förhörspersonen ett visst yrke eller en viss bakgrund som kan komma att påverka hur denne ser på den tilltalade eller på målsäganden?⁵⁶

⁵² Per Olof Ekelöf, Rättegång IV, s. 164 f.

⁵³ Lena Schelin, Förhör, s. 309 ff.

⁵⁴ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 40 f.

⁵⁵ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 35 ff.

⁵⁶ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 41 ff.

Viktigt vid bevisvärderingen är att ta hänsyn till att alla människor är olika, och beter sig olika. Något som hos en människa är ett tecken på lögn, är hos en annan ett tecken på nervositet. Risken för att en, inom psykologi utbildad domare, kan missuppfatta förhörspersonens beteende måste därför anses som påtaglig.⁵⁷

Enligt Diesen bör rätten, för att säkerställa att bevisvärderingen inte grundas på allmänna intryck eller på allmän övertygelse, göra en utsageanalys. Utsageanalysen går ut på att klargöra under vilka förutsättningar som uppgiftslämnaren bevittnat den relevanta händelsen, och på så sätt kan det rätta bevisvärdet för just det aktuella bevis temat utvärderas. Förutsättningarna är enligt von Eyben Kutchinsky-modellen att likställa med följande mer eller mindre tunga krav

att händelseförloppet kan framställas entydigt och objektivt,

att vittnet verkligen övervarit händelsen i fråga,

att vittnet varit i stånd till iakttagelsen,

att vittnet kunnat bevara iakttagelsen,

att vittnet är villigt att meddela sin iakttagelse,

att vittnet kan avge en korrekt berättelse, samt

att rätten uppfattar utsagan rätt.

Förhörspersonens trovärdighet, samt utsagans kvalitet i sin helhet beror följaktligen på flera olika faktorer. Det är inte så enkelt att rätten vid bevisvärderingen kan nöja sig med att fråga sig huruvida vittnet talar sanning eller ej. Samtliga faktorer som kan tänkas utgöra felkällor vid bevisvärderingen måste uppmärksammas och utredas av rätten. Det är nämligen lätt för rätten att ”förväxla dels en persons allmänna trovärdighet med hans förmåga att avge en korrekt utsaga i det enskilda fallet”.⁵⁸

För att bättre få en förståelse hur rätten skall ta sig an dessa krav som von Eyben Kutchinsky-modellen uppställer kommer jag att titta på hur förhörspersonen observerar och minns händelsen. Slutligen kommer jag att utreda rättens trovärdighets- och tillförlitlighetsbedömning.

4.1 Iakttagelseförmåga

Vi uppfattar vår omvärld genom våra sinnen, med dessa kan vi se, höra, känna, smaka och lukta. Det är dessa sinnesintryck som vi sedan beskriver när vi vittnar i rätten. Det är därför av stor vikt att man förstår hur vi som individer tolkar dessa intryck och hur väl dessa subjektiva intryck stämmer överens med den objektiva verkligheten.⁵⁹

⁵⁷ Lena Schelin, Förhör, s. 313 ff.

⁵⁸ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 41 f.

⁵⁹ Arne Trankell, Vittnespsykologins arbetsmetoder, s. 11

Vi som människor är begränsade, vi kan omöjligen uppfatta samtliga sinnesintryck, och därför brukar man säga att all perception är selektiv. Vi uppfattar helt enkelt det som vår hjärna sorterar ut som intressant för tillfället. Detta är ett problem, eftersom vår hjärna kanske redan vid perceptionstillfället har sorterat bort information som sedan visar sig vara av betydande vikt för målets utgång. Vittnet har kanske aldrig ens uppfattat vad en viss person sa eller vad en viss person bar för kläder, eftersom hjärnan vid perceptionstillfället inte ansåg det vara relevant.⁶⁰

Då många brott begås eller iakttas i miljöer där alkohol och droger är frekvent förekommande så hamnar rätten ofta i den situationen att de tvingas bedöma vilken påverkan droger och alkohol har på den enskilde individens perceptionsförmåga.⁶¹ Alkohol och droger kan generellt sägas försämra perceptions- och minnesförmågan hos människor, men i vilken mån varierar betydligt från individ till individ och drog till drog. Rätten måste i anledning härav vara mycket försiktiga när de drar slutsatser om individers perceptions- och minnesförmåga under all form av påverkan.⁶²

4.2 Minnesförmåga

Det är vårt minne som gör att vi kan återuppleva samt återberätta de iakttagelser som vi gjort. Vi bevarar dessa iakttagelser i form av minnesbilder. Minnesbilder som kan vara mer eller mindre säkra beroende på ett flertal olika faktorer. Hur pass klart vi iakttog händelsen samt vilket intryck som denna händelse lämnade är två mycket viktiga faktorer för hur väl och länge vi minns. Även hur lång tid som förflutit från iakttagelsen till tiden för återberättandet är av stor vikt för minnesbildens säkerhet.⁶³

Minnesbilder som helt eller delvis glömts bort går dock under vissa omständigheter att friska upp. Under samtal med andra människor om händelsen kan minnesbilder dyka upp som annars hade varit försvunna. Även med hjälp av fotografier och lukter kan minnet friskas upp. Risker är dock att dessa uppfriskade minnen delvis eller helt kan vara inbillade och därmed objektivt felaktiga. Vi som människor kan nämligen ersätta samt komplettera minnesbilder med historier som vi hört från andra. En minnesbild som subjektivt kan uppfattas som säker kan alltså objektivt vara helt felaktig. Minnesbilder utmärks nämligen av ständig föränderlighet och osäkerhet, så att en person tror sig minns en händelse behöver inte alltid innebära att han minns rätt. Ett faktum som i allra högsta grad måste beaktas av rätten vid värderingen av vittnets utsaga.⁶⁴

För att en minnesbild ens från början skall vara klar är det viktigt att händelsen uppfattas klart och tydligt, samt att vi kan relatera denna händelse

⁶⁰ Arne Trankell, Vittnespsykologins arbetsmetoder, s. 16

⁶¹ BRÅ-rapport 2004:3, s. 28

⁶² <http://www.apoteket.se/apoteket/jsp/polopoly.jsp?d=4507&a=8230>

⁶³ Arne Trankell, Vittnespsykologins arbetsmetoder, s. 21 f.

⁶⁴ Arne Trankell, Vittnespsykologins arbetsmetoder, s. 22 f.

till ett sammanhang som tillsammans bildar en logisk enhet. Hur väl vi kan koppla händelsen till ett sammanhang är högst individuellt och beror på tidigare upplevelser, vilket naturligtvis talar för att poliser och väktare med sin erfarenhet bör ha lättare för detta.⁶⁵

Hur mycket händelsen påverkade oss och vilka känslor som vi kände under tiden för iakttagelsen är också av stor vikt för hur väl minnesbilden har formats. En händelse som upplevdes under mycket känslor kommer vi ihåg mer intensivt och med mer detaljrikedom.⁶⁶ Av just denna anledning anser Christian Diesen att polisens och väktares utsagor ur bevisvärdeshänseende ofta är överskattade. Rätten resonerar nämligen ofta som så att poliser och väktare, vilkas yrkesuppgift är att observera och beivra brott bör vara mer kapabla att minnas händelseförloppet på ett mer detaljerat och korrekt sätt. Men att så skulle vara fallet är enligt Christian Diesen att anse som en myt som bakats in i systemet. Rutinen och vanan talar nämligen lika ofta mot att poliser och väktare skulle vara bra vittnen. Gemene man uppfattar en brottslig händelse på ett helt annat sätt än vad en polisman eller vad en väktare gör. En händelse som uppfattas som mycket dramatisk för en vanlig person, uppfattas av en polis eller en väktare kanske endast som en vanlig del av arbetet. För dessa kan minnet av denna händelse därför lätt ha förlorat sin individualitet, och speciellt alla detaljer kan delvis eller helt ha glömts bort. Något som i sin tur leder till att polisen eller väktaren istället tvingas förlita sig på sina egna (ofta summariska) rapporter när detta skall vittna inför domstol. Gemene man däremot, som kanske aldrig tidigare bevittnat ett allvarligt brott, har istället en stark minnesbild av händelsen och är i många fall därför ett betydligt mer pålitligt vittne. Speciellt gäller detta vid mer frekventa, och mindre grova brott, t.ex. trafikförseelser.⁶⁷

Hur lång tid som förflutit mellan den aktuella händelsen och tiden för vittnesmålet är som nämnts ovan en faktor som måste beaktas av rätten när den ska avgöra vittnets minnesförmåga vid tiden för rättegång. Minnesbilder bleknar nämligen allt efter som tiden går, speciellt de faktiska omständigheterna som veckodag och klockslag blir allt svårare att komma ihåg. Dessa blir ofta nästan omöjliga att komma ihåg utan ett omfattande rekonstruktionsarbete. När ytterligare tid har förflutit börjar även övriga delar av minnesbilden blekna, och slutligen efter tillräckligt lång tid återstår bara centrala fragment av händelsen.

Hur ofta och på vilket sätt vittnet under denna tid påminns om händelsen spelar roll för hur väl minnesbilden kommer att bevaras. En händelse som vi ofta tänker på, påminns om genom media eller diskuterar med andra minns vi längre och bättre. Dock måste man här även reservera sig för den risken att vi omedvetet kommer att tolka om vår minnesbild så denna kommer mer i fas med omvärldens rapporteringar om händelsen. En felkälla som är

⁶⁵ Lena Schelin, Förhör, s. 296 f.

⁶⁶ Lena Schelin, Förhör, s. 297 f.

⁶⁷ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 45 f.

mycket viktig för rätten att beakta för att bevisvärderingen skall bli objektivt korrekt.⁶⁸

Slutligen kan minnesbilden påverkas betydligt beroende på hur vittnet får återge denna inför rätten. Enligt rättegångsbalken skall vittnet först berätta fritt utifrån minnet, varefter parterna får ställa kompletterande frågor. Ett tillvägagångssätt som enligt Lena Schelin bidrar till att en så objektivt korrekt minnesbild som möjligt återges.⁶⁹

4.3 Trovärdighet och tillförlitlighet

Huruvida vittnet talar sanning eller ej är ett spørsmål som rätten nästan alltid måste fråga sig i brottmål, speciellt om ord står emot ord. Rätten måste när de frågar sig själva detta göra en bedömning där de kommer att titta på dels vittnets trovärdighet baserat på beteende och uppträdande, och dels utsagens tillförlitlighet i förhållande till övriga omständigheter som framkommit i målet.⁷⁰ Det är här viktigt att inte sammanblanda begreppen trovärdighet och tillförlitlighet. Trovärdighetsbedömningen baseras på rättens subjektiva intryck under huvudförhandlingen endast. Är vittnets beteende sådant att det ger rätten ett intryck av att utsagan har överdrivits eller blivit tillrättalagd? Tillförlitlighetsbedömningen däremot går ut på att ställa vittnesutsagan mot övrig bevisning och övriga alternativa hypoteser för att se hur väl den håller. Här är det fråga om en mer objektiv bedömning för att utröna bevisvärdet på det bevismedel som vittnesutsagan ändå är.⁷¹

Viktigt att nämna är att en trovärdig person inte nödvändigtvis har en tillförlitlig utsaga och vice versa. Denna terminologi verkar förvisso klar och enkel, men upprätthålls dåligt av våra domstolar. Vad rätten hänvisar till när de diskuterar huruvida vittnets uppgifter är trovärdiga eller ej är därför inte alltid lätt att bedöma.

Trovärdighetsbedömningen är som ovan nämnts mycket flyktig och subjektiv. Den baseras bl.a. på faktorer som kroppsspråk, röstläge, aggressivitet och mognad. En trovärdighetsbedömning är dock mycket svår, och sällan enhetlig. Helt enkelt av den anledningen att alla människor har mer eller mindre olika beteende. Att en människa blir aggressiv när åklagaren ställer en avgörande fråga kan beroende på situation och person tyda på helt motsatta saker. Även en sådan sak som svettningar och flyktig ögonkontakt kan vara ett tvetydigt tecken. Dels kan det tyda på vanlig nervositet p.g.a. obehaget att vittna inför en stor grupp av människor, och dels kan det tyda på nervositet p.g.a. att vittnet har något att dölja. Vilket som är det rätta svaret måste man försöka komma fram till genom s.k. hjälpfakta.⁷²

⁶⁸ Lena Schelin, Förhör, s. 298 ff.

⁶⁹ Lena Schelin, Förhör, s. 300 f.

⁷⁰ Lena Schelin, Förhör, s. 376 f.

⁷¹ Christian Diesen, Bevis 6, s. 67

⁷² Lena Schelin, Förhör, s. 338 ff.

Tillförlitlighetsbedömningen är som nämnts tidigare i motsats till trovärdighetsbedömningen inte subjektiv utan objektiv. Denna bedömning baseras helt på vittnesutsagans innehåll, och hur tillförlitlig denna kan anses vara när den ställs mot de övriga omständigheter som framkommit i målet.⁷³ Torkel Gregow har avseende bevisvärderingen av målsägandens utsagor i incestmål ställt upp ett antal kriterier som rätten bör ta hänsyn till. En del av dessa kriterier kommer jag i det följande att ta upp. Kriterier vilka jag anser ha relevans för rätten även i övriga typer av brottmål när tillförlitligheten av en utsaga skall bedömas. Gregow poängterar dock att hans uppräknade kriterier inte alls är menade att vara uttömmande, detta då en bevisvärdering av en vittnesutsaga alltid måste prövas individuellt utifrån de förutsättningar som ges i vart enskilt fall.⁷⁴

Det första kriteriet som rätten skall beakta är ”om målsäganden har lämnat likartade uppgifter vid skilda förhörstillfällen”. Skulle så vara fallet så talar detta för att utsagan har en hög tillförlitlighet. För som Quintilianus uttryckte det; *mendacem memorem esse oportet* – Lögnaren måste ha ett gott minne. Dock bör det faktum att målsäganden eller vittnet till en viss del förändrar sin utsaga inte förringa tillförlitligheten, förutsatt naturligtvis att det finns en godtagbar anledning därtill. Det kan t.o.m. vara så att en utsaga som förhåller sig helt identisk från första förhörstillfallet fram till vittnesförhöret under huvudförhandlingen bidrar till att minska tillförlitligheten. Detta anses nämligen enligt Gregow kunna vara ett tecken på att utsagan är en inlärd läxa och inte en självupplevd händelse.⁷⁵

Det andra kriteriet som är avgörande för om utsagan skall anses tillförlitlig eller ej är ”om en målsägande i viktiga avseenden har lämnat uppgifter som visas vara oriktiga eller som på grund av sin orimlighet eller av annan anledning bör lämnas utan avseende”. Om en utsaga inte visar sig tillförlitlig avseende de delar som går att kontrollera, så speglar detta av sig även på de delar som inte går att kontrollera. Samma sak gäller naturligtvis också om uppgifter i den lämnade utsagan är inbördes motstridiga.⁷⁶ Den tekniska bevisningen spelar en mycket viktig roll när rätten skall kontrollera utsagans riktighet och rimlighet.

För det tredje måste rätten beakta om de uppgifter som målsäganden lämnar i förhållande till övriga omständigheter, framstår som sannolika. Skulle en del av utsagans uppgifter anses som osannolika, utgör detta en anledning till att utsagan som helhet inte skall anses tillförlitlig.

⁷³ Lena Schelin, Förhör, s. 376

⁷⁴ SvJT 1996 s. 509 – Torkel Gregow - Några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn

⁷⁵ SvJT 1996 s. 517 f. - Torkel Gregow - Några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn

⁷⁶ SvJT 1996 s. 518 - Torkel Gregow - Några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn

Avseende det fjärde och sista kriteriet måste rätten använda sig av s.k. hjälpfakta. Det måste utredas huruvida det framkommit något i målet som talar för att förhörspersonen kan ha någon anledning att lämna osanna uppgifter. Det kan vara fråga om personliga motsättningar mellan den tilltalade och förhörspersonen, men det kan lika väl vara så att förhörspersonen lider av någon form av psykisk sjukdom eller av andra anledningar är i psykisk obalans. Förhörspersonen kan även lämna osanna uppgifter för personlig vinnings skull, eller för att själv slippa undan besvär av någon form.⁷⁷ Christian Diesen nämner t.ex. att prestige och yrkesstolthet är faktorer som kan leda till att en kan leda till att speciellt poliser och väktare lämnar osanna uppgifter. Denna yrkesstolthet gör att en polisman som gjort en ofullständig observation inte vill låta denna ligga till grund för en friande dom, speciellt då det är han som i första början har initierat det rättsliga förfarandet. Därför finns det en risk för att polismannen fyller ut sin ofullständiga observation med osanna uppgifter för att ”hjälpa till” med att få till en fällande dom. Diesen påstår dessutom att detta fenomen avseende att fylla ut vittnesmål i syfte att få till en fällande dom, i ännu högre grad gäller avseende väktare. Dessa ”har ett ännu mer stereotypt arbete, saknar polismannens utbildning och ofta har ett ännu starkare intresse – gentemot arbetsgivaren – att legetimera sitt ingripande.”⁷⁸

Även Lena Schelin har utarbetat en metod för att bedöma en utsagas tillförlitlighet. En metod som är baserad på åtta stycken olika s.k. realitetskriterier. Kriterier vilka samtliga måste vara uppfyllda för att utsagan skall anses som självupplevd och därmed tillförlitlig. Högsta domstolen har i NJA 1992 s. 446 vid bevisvärderingen av en muntlig utsaga använt sig av dessa kriterier som Lena Schelin uppställt. Något som tyder på att även de undre instanserna i viss utsträckning bör använda sig av dessa när de värderar tillförlitligheten av muntliga utsagor.⁷⁹

Inledningsvis tar Schelin upp det s.k. *detaljriteriet* som går ut på att en utsaga som innehåller flera detaljer utan direkt anknytning till det centrala bevisemat är en tillförlitlig utsaga. Dessa spontana detaljer är nämligen ett tecken på att personen inte hittar på, utan berättar om en självupplevd händelse.⁸⁰

Det s.k. *ostyrdhetskriteriet* betecknas av att en utsaga inte nödvändigtvis måste berättas i en kronologisk ordning för att anses tillförlitlig. Tvärtom, om en berättelse som hoppar fram och tillbaka i tiden tyder det på att personen inte i förväg övat in vad han skall säga.⁸¹

Det tredje av Schelins kriterier är *sammanflättningskriteriet* som innebär att det är mindre sannolikt att en person att lagt till eller dragit ifrån detaljer om

⁷⁷ SvJT 1996 s. 519 - Torkel Gregow - Några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn

⁷⁸ Christian Diesen, Bevisprövning i brottmål, s. 45

⁷⁹ Lena Schelin, Förhör, s. 382 f.

⁸⁰ Lena Schelin, Förhör, s. 385 f.

⁸¹ Lena Schelin, Förhör, s. 387

denna flätat samman sin berättelse vad gäller tid, plats, medverkande personer etc.⁸²

Vid *strukturkriteriet* bedömer man framförallt berättelsens språk och perspektiv för att se om det förekommer något s.k. strukturbrott. Ett strukturbrott är om en persons utsaga byter språk eller perspektiv mitt i berättelsen. Enligt Schelin brukar en person som ljuger berätta de sanna delarna av en utsaga med en viss struktur, och de osanna delarna med en annan typ av struktur. Hittar man strukturbrott i en utsaga kan man därför ofta genom dessa härleda vad som är lögn respektive sanning i en berättelse.⁸³

Det femte kriteriet är det s.k. *homogenitetskriteriet*. Ett kriterium som går ut på att utsagans olika delar och detaljer inte får vara sinsemellan oförenliga eller motsägelsefulla. En förhörsperson som talar sanning har nämligen sällan eller aldrig svårt att för att bibehålla en homogen berättelse, oavsett utifrån vilken frågeställning han utgår från.⁸⁴

Det sjätte kriteriet som Schelin rekommenderar rätten att använda sig av kallas för *individualitetskriteriet*. Har förhörspersonen återgett händelseförloppet på ett spontant och otvunget sätt, samt använt sig av ord och gester som återspeglar förhörspersonens egen personlighet är individualitetskriteriet uppfyllt. Rätten skall sammanfattningsvis undersöka om berättelsen återges på ett så originellt och särpräglat sätt att det knappast kan anses troligt att den är påhittad.⁸⁵

Näst sist räknar Schelin upp det s.k. *konstanskriteriet*, vilket baseras på förhörspersonens subjektiva åsikt om vilken omständighet som är av central betydelse. Så länge utsagan när det gäller språkbruk, innehåll o.s.v. inte avviker från denna omständighet kan den anses som ganska tillförlitlig.

Det sista kriteriet som rätten måste beakta är det s.k. *utvecklingskriteriet*. En förhörsperson som berättar om en självupplevd händelse lägger ofta spontant till nya fakta och omständigheter. Denna utveckling eller utvidgning av sin berättelse talar därför för att utsagan skall anses som tillförlitlig. Dock bör man vara uppmärksam så att utvecklingen verkligen har skett spontant, d.v.s. utvecklingen av berättelsen får inte bero på att förhörspersonen försökt täcka upp brister i en uppiktad historia.⁸⁶

⁸² Lena Schelin, Förhör, s. 387 f.

⁸³ Lena Schelin, Förhör, s. 388 f.

⁸⁴ Lena Schelin, Förhör, s. 389

⁸⁵ Lena Schelin, Förhör, s. 390 ff.

⁸⁶ Lena Schelin, Förhör, s. 392 ff.

5 Rättsfallsanalys

5.1 B 959-06, B 1955-06

5.1.1 Inledning

Det första av de analyserade rättsfallen är lite speciellt då rätten kom till den slutsatsen att den tilltalades utsaga var mer tillförlitlig än de två polisernas utsagor tillsammans. Detta hör tveklöst till ovanligheterna, varför det är mycket intressant att undersöka varför rätten kom fram till denna slutsats.

5.1.2 Bakgrund

Åtalet avser förolämpning enligt 5 kap. 3 §, 1 st. BrB samt våldsamt motstånd enligt 17 kap 4 § BrB. Den tilltalade A.V., en 20 årig man, har den 24 juli 2005 tillsammans med sina två vänner A.F. och A.S. varit ute på krogen i Örebro centrum och roat sig. Den tilltalade och hans två vänner har sedan vid 02.30-tiden gått från krogen till Stortorget i Örebro där de träffat på de två målsägandena, poliserna R.G. och R.H. Den tilltalade har då börjat sjunga ”säg vad gör du med batongen kärringsnut, in och ut”, varpå R.H. bad att få se på den tilltalades ID-handling samt frågade vad A.H. ville. Efter detta skedde en kort ordväxling mellan den tilltalade och R.H., det är dock oklart exakt vad som sades. De två målsägandena beslutade sig dock för att omhänderta A.H. enligt LOB. Omhändertagandet gick till en början lugnt till, men väl framme vid polisbilen kopplade de två poliserna en s.k. skulderkoppling på den tilltalade. Tvistigt är dock om denna skulderkoppling föranleddes av att den tilltalade krängde och spjånade emot med kroppen. Klart är dock att polisernas skulderkoppling ledde till att den tilltalade dels kunde omhändertas, och dels till att han fick en fraktur på sin vänsterarm.

5.1.3 Bevisning i målet

Den enda tekniska bevisning som förekommer vid tingsrätten är ett läkarintyg som stadgar att Anders Viklund hade en alkoholhalt i blodet på 1,0 promille. I hovrätten framläggs även bevisning som konstaterar den fraktur på överarmen som den tilltalade åsamkades i samband med polisingripandet. Samtlig teknisk bevisning är otvistig.

Muntlig bevisning i målet är de utsagor som lämnats av den tilltalade, de två målsägandena samt den tilltalades två kompisar, A.S. och A.F.

Samtliga utsagor bekräftar att den tilltalade sjöng ”säg vad gör du med batongen kärringsnut, in och ut”, och att de den ena polisen R.H. bett den

tilltalade att visa ID-handling vilket han också gjort. De muntliga utsagorna går dock isär avseende om den tilltalade förolämpat poliserna eller ej. R.H. påstår att den tilltalade, efter att han visat ID-handling, hävt ut sig tillmälen som "snutsvin, "nazistsvin" m.m. Den andra polisen R.G hävdar att den tilltalade på frågan om han kunde visa upp ID-handling svarat "det kan du väl få din snuthora", och sedan legitimerat sig. Dock säger R.G. ingenting om att den tilltalade skall ha hävt ut sig tillmälen som "snutsvin", "nazistsvin" m.m. efter att han visat upp legitimationen. Den tilltalade hävdar att han efter att R.G. sagt "det är sådana som du som förstör det här landet" sagt "håll käften". A.F. bekräftar den den tilltalades utsaga i sitt vittnesmål, men tillägger att det är möjligt att den tilltalade kan ha sagt snutjävel. Det andra vittnet A.S. däremot som varit nykter och enbart stått några få meter från poliserna och den tilltalade hävdar att han inte hört den tilltalade säga något alls till poliserna.

Avseende det våldsamma motståndet hävdar alla parter och vittnen att omhändertagandet till en början gått lugnt till. De två målsägandena hävdar dock att den tilltalade börjat kränga till och försöka få loss armen under omhändertagandet, varefter de kopplat en s.k. skulderbrytning och fört den tilltalade till polisbilen. Väl vid polisbilen hävdar de två målsägandena att den tilltalade reste sig upp varpå armen bröts. De två vittnena nämner ingenting om skulderbrytningen, och den tilltalade hävdar att detta grepp kopplades direkt efter att han börjat gå mot bilen.

Väl i bilen saknas av naturliga skäl vittnesbevisning, här har rätten enbart målsägandenas och den tilltalades utsagor att gå efter. De två poliserna hävdar överensstämmande att den tilltalade i bilen förolämpat dem ett antal gånger, något som den tilltalade förnekar. Den tilltalade hävdar enbart att han blev förbannad när han märkte att "armen inte löd" och att han då förklarade att han tänkte anmäla dem.

I hovrätten tillägger polisen R.H. att en av kompisarna till den tilltalade kommit fram och frågat vad som skulle hända. Detta var efter att den tilltalades arm brutits.

R.G. hävdar i hovrätten att det inte stämmer att den tilltalade gick med frivilligt. Huruvida han med detta uttalande menar att han inte ens från början gick med frivilligt, eller om han i enlighet med uttalandet tingsrätten menar att han efter ett tag började kränga med kroppen är oklart. R.G. tillägger även att han vid det aktuella tillfället var ny i tjänsten.

Den tilltalade och de båda vittnena förtydligar i hovrätten att poliserna omedelbart vid omhändertagandet kopplade skuldergrepp. Vittnet A.S. förklarade även i hovrätten att den tilltalade möjligen fortsatte sjunga även efter att han visat sin identitetshandling.

5.1.4 Tingsrätten

Målsägandena påstår, förvisso i olika utsträckning, att den tilltalade vid uppvisandet av sin legitimation förolämpat dem. De påstår även att den tilltalade krängt med kroppen under omhändertagandet, samt att han fortsatt med förolämpningarna inne i polisbilen. Uttalanden som förnekas av den tilltalade, varför tingsrätten konstaterar att ord står mot ord.

Tingsrätten konstaterar vidare att det inte finns någon bevisning i målet som stöder polisernas uttalanden. Den tilltalade har dock åberopat vittnesförhör med sina två vänner, som under ed bekräftat den tilltalades version av vad som förevar vid tillfället. Tingsrätten finner heller inte någon anledning att i förevarande fall misstänka att de två vittnena skulle vara beredda att begå mened för att skydda sin kamrat, de har nämligen båda givit ett ”rättframt intryck och synbarligen ansträngt sig för att ge en korrekt skildring av vad de iakttagit och hört”. Tingsrätten konstaterar vidare att även den tilltalade har funnits trovärdig, samt att tilltro skall sättas till dennes utsaga då denna vinner stöd av de båda vittnesmålen.

Avseende målsägandeutsagorna har tingsrätten uttalat att det legat i polisernas intresse att rättfärdiga ingripandet som resulterat i en bruten vänsterarm. P.g.a. detta egenintresse kan det inte sättas någon högre tilltro till de två målsägandeutsagorna. Således är det enligt tingsrätten inte visat att den tilltalade gjort sig skyldig till de åtalade gärningarna, åtalet skall därför ogillas.

5.1.5 Hovrätten

Hovrätten konstaterar att parternas och vittnenas utsagor i det stora hela överensstämmer, bortsett från de avgörande omständigheterna som har betydelse för skuldfrågan.

Precis som tingsrätten anser hovrätten att poliserna med hänsyn till den skada som drabbat A.V., har ett visst personligt intresse av saken, och att ”deras uppgifter får därför bedömas med viss försiktighet”.

Avseende vittnesuppgifterna konstateras att berättelserna skiljer sig åt på någon punkt men att de ändå i väsentliga stycken stödjer vad den tilltalade uppgivit. Den tilltalades historia får därför läggas till grund för hovrättens bedömning. Några ytterligare utläggningar om trovärdighet eller tillförlitlighet görs inte i domskälen.

Det finns dock en skiljaktig som anser att de två poliserna har gjort ett ”mycket trovärdigt intryck”. Dock motiveras inte på vilket sätt eller varför som poliserna kan anses som ”mycket trovärdiga”.

Avseende polisernas utsagor har de enligt den skiljaktige hovrättsassessorn fått visst stöd av vittnesförhören och att de inte har känts påhittade för att rättfärdiga det ingripande som resulterade i att den tilltalades ena arm bröts av. Inte heller i detta stycke motiveras i vilka delar som utsagorna stöds av vittnesförhören, och inte heller motiveras varför utsagorna inte känns påhittade.

Den tilltalade påstår sig ha varit salongsberusad och ha en klar minnesbild från händelsen, vilket motsägs enligt den skiljaktige hovrättsassessorn av att den tilltalades alkoholkoncentration i blodet uppgick till en promille.

Den skiljaktige anser vidare att den tilltalades utsaga förlorar i tillförlitlighet då han inte velat vidgå sin tidigare vid polisförhör lämnade uppgift om att han skulle ha kallat R.G. för snutjävel. Att den tilltalade skulle ha kallat R.G. för snutjävel stöds enligt den skiljaktige hovrättsassessorn av vittnet A.F. som skall ha uppgett att den tilltalade förmodligen har sagt snutjävel. Att vittnet A.F. har sagt att den tilltalade *förmodligen* har sagt snutjävel till R.G. är en sanning med modifikation. A.F. har i sitt vittnesmål uttalat att ”det är *möjligt* (författarens kursivering) att A.V. kan ha sagt snutjävel”.

Något som ytterligare enligt den skiljaktige hovrättsassessorn skulle förringa den tilltalades utsagas tillförlitlighet är att den tilltalade skulle ha sagt att han gick självmant mot polisbilden innan polismännen kopplade greppet, vilket inte får stöd av någon som hörts i målet. I tingsrättsdomen kan man läsa att den tilltalade sagt följande, ”När poliserna då beordrade honom att komma med dem, gick han mot bilen. Då kom de bakifrån och drog upp hans armar, vilket gjorde väldigt ont”, och i hovrättsdomen kan man läsa följande uttalande av den tilltalade ”han var beredd att frivilligt följa med poliserna, men att dessa omgående kopplade grepp på honom”.

Det sista faktum som gör att den tilltalades trovärdighet kan ifrågasättas enligt den skiljaktige hovrättsassessorn är att vittnet A.S. har berättat att den tilltalade gick mot polisbilen när han sjöng nidvisan samt att han fortsatte sjunga denna efter det att han blev ombedd att visa legitimation. Detta är något som enligt den skiljaktige tyder på att den tilltalade har varit mer påträngande än han velat medge. Även här måste man ifrågasätta den skiljaktiges sammanfattning av vittnet A.S. uttalande. I hovrättsdomen står följande att läsa, ”*möjligen* (författarens kursivering) fortsatte A.V. sitt sjungande även efter att ha visat sin identitetshandling”.

Vidare ifrågasätter den skiljaktige hovrättsassessorn det ena vittnet A.F:s minnesbilder. Hans uttalande om att de var på väg till bussen eller ett matställe överensstämmer inte med sina kamraters uttalanden om att de var på väg till deras bil. A.F. har även ändrat sitt uttalande om att det var polismännen som förde upp den tilltalades överkropp vid polisbilen, till att han sagt att detta bara var ett antagande från hans sida.

Eftersom den skiljaktige anser att den tilltalades och vittnenas uppgifter är för motstridiga för att tillmätas tillförlitlighet så anser hon att det är målsägandenas uppgifter som skall ligga till grund för rättens bedömning.

5.1.6 Analys

Om man tittar närmre på tingsrättens domskäl kan man lätt misstänka att någon direkt ingående analys inte har gjorts av de respektive utsagorna. Avseende den tilltalades utsaga kan man inte alls utläsa huruvida eller varför tingsrätten fann denna tillförlitlig. Ingenting har nämnts om denna utsaga är detaljerad, om den överensstämmer med övrig bevisning, etc.

Avseende tingsrättens analys av de båda vittnenas utsagor är det lite bättre ställt, men inte mycket. Där har tingsrätten uppmärksammat att det vänskapsband som finns mellan vittnena och den tilltalade, något som kan utgöra en risk för vinklade eller rent utav falska vittnesmål. Dessutom har man bedömt de båda vittnenas framträdande under huvudförhandlingen, och kommit fram till att de kan anses trovärdiga.

Slutligen har man avseende de två poliserna tillika målsägandena konstaterat att det ligger i dessas intresse att rättfärdiga ingripandet, som resulterat i en bruten arm. Något som avsevärt förringar utsagornas tillförlitlighet.

Tingsrättens domskäl ställer jag mig kritisk till i det stora hela. Utifrån domskälen går det inte alls att följa hur tingsrätten bedömt de individuella utsagorna, eller om de alls gjort detta. Utifrån vad man kan läsa har tingsrätten knappast beaktat många av de kriterier som Lena Schelin alternativt Torkel Gregow har ställt upp vilket kan leda till att bevisvärderingen av utsagorna blir mer subjektiv än nödvändigt. Dessutom riskerar rätten att förbise många faktorer som kan vara tecken på en tillförlitlig alternativt mindre tillförlitlig utsaga.

Som exempel på tingsrättens bristande utsageanalys kan nämnas vittnet A.S. uttalande om att han inte har hört A.H. säga något förolämpande alls till någon av polismännen. Detta är något som jag anser vara en ganska uppenbar lögn. Den tilltalade har åtminstone sagt "håll käften" till den ena polisen, något som intygas inte bara av den tilltalade själv, men även av de båda poliserna samt av det andra vittnet. Detta i kombination med att A.S. stod mindre än tio meter från poliserna och den tilltalade när A.S. skulle sagt håll käften gör att tillförlitligheten till A.S. utsaga i vart fall bör ifrågasättas. Gregow har ju som tidigare nämnts, konstaterat att tillförlitligheten av en utsaga minskar "om en målsägande i viktiga avseenden har lämnat uppgifter som visas vara oriktiga eller som på grund av sin orimlighet eller av annan anledning bör lämnas utan avseende".

Hovrätten har även de ogillat åtalet men har motiverat sitt ställningstagande en aning mer detaljerat. De har till skillnad från tingsrätten bedömt huruvida

de båda poliserna givit ett trovärdigt intryck, vilket hovrätten kommit fram till att de gjort. Detsamma har även konstaterats avseende de båda vittnena. Det är bara avseende den tilltalade som hovrätten inte har bedömt trovärdigheten.

Dock kan man konstatera att samma brister hos hovrätten som hos tingsrätten avseende hur själva utsagorna har bedömts. Hovrätten bör t.ex. ha konstaterat att den ena polismannen R.G var ny i tjänsten, en omständighet som aldrig framgick i tingsrätten. Denna omständighet att R.G. varit ny i tjänsten kan tala för att den brutna armen inte alls berodde på den tilltalade utan på den oerfarne R.G. Möjligheten till att de båda poliserna gjort en falsk polisanmälan för att rättfärdiga ingripandet framstår i ljuset av detta konstaterande som än mer troligt, varför tillförlitligheten avseende de båda polismännens utsagor ytterligare måste förringas.

I hovrättsdomen finns det en skiljaktig mening. Denna skiljaktige mening är verkligen välmotiverad och redogör tydligt för respektive vittnes trovärdighet, och respektive utsagas tillförlitlighet. Dock hindrar det inte att jag även ställer mig kritisk till denna.

Den skiljaktige hovrättsassessorn har ifrågasatt vittnet A.S. tillförlitlighet eftersom denne vittnat om att de varit på väg till bussen när den tilltalade och det andra vittnet A.F. istället har uttalat sig om att de var på väg till bilen. Jag håller inte med om att denna diskrepans i utsagorna är något som bör ligga A.S. utsagas tillförlitlighet till last. Det är i mitt tycke inte alls osannolikt att A.S. inte känt till att A.F. hade med sig bilen ut, varför det inte heller är underligt att han trott att de var på väg till bussen. Dessutom framstår det som högst osannolikt att A.S. skulle ljuga om att de alla tre skulle ta bilen hem, även om han ljög avseende de i målet väsentliga omständigheterna. Det känns här som om den skiljaktige hovrättsassessorn verkligen krystat fram en anledning till att förringa A.S. utsagas tillförlitlighet.

Vidare dras slutsatsen i den skiljaktiga meningen att polisernas utsagor är tillförlitliga för att de till viss del stöds av vittnesbevisning. Detta anser jag är en mycket ologisk och vinklad slutsats. Den motsatta slutsatsen att polisernas utsagor inte är tillförlitliga då de i avgörande delar inte stöds av vittnesbevisningen är betydligt mer logisk. Det är ju trots allt de för åtalet avgörande punkterna som bör vara relevanta, och avseende dessa punkter överensstämmer polisernas utsagor inte alls med vittnenas. Även här känns det alltså som om den skiljaktige hovrättsassessorn försöker hitta på skäl som stödjer en i förväg bestämd åsikt om att poliserna är mer tillförlitliga än den tilltalade och de två vittnena tillsammans.

Slutligen vill jag kritisera den skiljaktige hovrättsassessorns påstående om att en person inte kan ha klara minnesbilder vid 1,0 promille alkohol i blodet. Enligt vetenskapliga studier börjar man vid 1,0 promille få sluddrigt tal och påtagligt förlängd reaktionstid. Några uttalanden om att man inte kan ha en klar minnesbild vid denna påverkansgrad kan jag inte hitta. Jag har

dock hittat vetenskapliga uttalanden om att man vid det dubbla, d.v.s. 2,0 promille *eventuellt* kan få minnesluckor.⁸⁷ Den skiljaktige hovrättsassessorn gör helt enkelt ett felaktigt påstående när hon påstår att en klar minnesbild är en omöjlighet vid en alkoholkoncentration på 1,0 promille. Detta är i mitt tycke ganska illa då hon baserat på denna felaktiga premis drar slutsatsen att den tilltalades minnesbild inte kan anses vara tillförlitlig.

5.2 B 2464-06

5.2.1 Inledning

Detta mål har blivit mycket uppmärksammat i media, och avser den dåvarande SSU-ordföranden Anna Sjödin och hennes väninna. Jag har dock valt att begränsa min analys till åtalet mot Anna Sjödin, trots att ord står mot ord även i åtalet mot väninnan C.L. Anledningen till detta är att målsäganden i åtalet mot C.L. arbetar som servitris, vilket med tanke på min frågeställning inte har samma relevans som om målsäganden hade varit polis eller väktare.

5.2.2 Bakgrund

Målet i fråga är relativt omfattande, två kvinnor står här åtalade för diverse olika brott. Avseende den första tilltalade C.L. avser åtalet ringa misshandel 3 kap. 5 § BrB samt våldsamt motstånd 17 kap. 4 § BrB. Tilltalad nummer två är SSU-ordföranden Anna Sjödin som jag i fortsättningen kommer att benämna som A.S., Hon står här åtalad för förolämpning 5 kap. 3 §, 1 st. BrB, egenmäktigt förfarande 8 kap. 8 §, 1 st. BrB, ringa våld mot tjänsteman 17 kap. 1 § BrB samt våldsamt motstånd 17 kap. 4 § BrB.

A.S. och hennes sambo T.H. var den 29 januari 2006 på restaurang Crazy Horse på Sturegatan i Stockholm tillsammans med den andra tilltalade C.L. och ytterligare två bekanta, C.K. och F.A.. Väl inne på restaurang Crazy Horse nekades så väl A.S. som C.L. servering av bartendern då denne ansåg att de två tilltalade var för berusade. Efter att de båda blivit nekade servering kom ordningsvakten och målsäganden B.J. fram till de två tilltalade för att be dem lämna restaurangen. Tvistigt är sedan vad som hände från denna tidpunkt fram tills att de två tilltalade blev utslängda från nattklubben och omhändertogs av polisen. Målsäganden och ordningsvakten B.J. hävdar dels att A.S. skrikit okvädningsord, könsord och rasistiska tillmälen åt honom, samt dels att A.S. motsatt sig ingripandet genom att bruka våld. B.J. hävdar även att den andra tilltalade C.L. satt sig i motvärn när han och hans kollega skulle föra henne ut ur lokalen. Vidare hävdar målsäganden nummer två, servitrisen E.T. att hon fått två hårda örfilar av C.L. när hon utanför restaurang Crazy Horse försökt lugna ner den tilltalade.

⁸⁷ http://www.ltkronoberg.se/templates/LTKPageWithPicture____15767.aspx

5.2.3 Bevisning i målet

Den tekniska bevisning som förekommer i målet är fotografier av målsäganden B.J. till styrkande av att han orsakats rivsår p.g.a. det våld som han utsatts för. Även fotografier som visar att den ordningsvaksbricka som B.J. burit har anträffats i polisbussen, till styrkande att A.S. tillgripit brickan.

Muntlig bevisning i målet är först och främst utsagorna som lämnas vid huvudförhandlingen av de två tilltalade och av de två målsägandena. Även omfattande vittnesbevisning förekommer i målet. A.S. sambo T.H. har vittnat, dock inte under ed då han är närstående till A.S. Förutom sin sambo har försvarssidan kallat A.B och F.A. för att vittna. Dessa båda vittnen är kamrater till de tilltalade. Även A.B., en gäst på Crazy Horse och så vitt det framkommit oberoende till parterna har kallats som vittne av försvarssidan.

Åklagarsidan har som vittnen kallat polisassistent J.W., servitrisen A.G., entrévärdarna K.G. och P.J, ordningsvakten K.O samt gästerna J.A och K.K.

Då den muntliga bevisningen är så omfattande i detta mål har jag valt att inte behandla var utsaga för sig, utan jag kommer att bemöta relevanta delar i följande kapitel, allt efter som jag redogör för tingsrättens domskäl.

5.2.4 Tingsrätten

Avseende åtalet mot A.S. där B.J. är målsägande så konstaterar tingsrätten att de båda i väsentliga delar har lämnat oförenliga uppgifter. Parternas trovärdighet, samt deras respektive utsagors tillförlitlighet måste därför bedömas för att avgöra om det är ställt utom rimligt tvivel att A.S. gjort sig skyldig till vad som lagts henne till last.

Tingsrätten inleder med att konstatera att B.J:s utsaga är lång och detaljerad samt att den inte innehåller några motsägelser eller egendomligheter. Vidare konstateras att de uppgifter som lämnats vid huvudförhandlingen inte nämnvärt avviker från de uppgifter som lämnats vid polisförhör. Samtliga omständigheter som uppräknats av tingsrätten är ägnade att höja utsagans tillförlitlighet. Dock nämner tingsrätten att det är först vid ett senare polisförhör som B.J. tagit upp den omständigheten att A.S. skulle ha kallat honom för "svartskalle". En viktig omständighet som ledde till att åklagaren väckt åtal för förolämpning. B.J:s förklaring till att han utelämnat denna omständighet i de tidigare polisförhören är att han inte visste att det var straffbart att kalla någon för svartskalle. Ett uttalande som tingsrätten inte anser är orimligt, varför de inte heller anser att detta är en omständighet som är ägnad att förringa utsagans tillförlitlighet.

Något som enligt tingsrätten är "besvärande" för B.J. är att denne förnekar att han kallat A.S. hora, sköka, slyna, eller något liknande nedsättande tillmäle. Detta förnekande stämmer inte överens med de båda tilltalades utsagor, sambon T.H:s utsaga samt det helt oberoende vittnet A.B:s utsaga. Trots dessa motsägelsefulla vittnesmål anser tingsrätten inte att det är utrett att B.J. verkligen kallat den tilltalade för nedsättande tillmälen. Tingsrätten konstaterar följaktligen att det därför sammantaget inte kommit fram några omständigheter som är ägnade att förringa målsäganden B.J:s trovärdighet.

Tingsrätten tar upp att det finns en risk för att en ordningsvakt som brukat överväld själv gör en falsk polisanmälan mot offret, allt för att för egen del slippa undan påföljder. Tingsrätten anser dock att det inte framkommit något i målet som talar för att det skulle förhålla sig på detta vis i förevarande fall. Ett ställningstagande som de bl.a. motiverar med att målsägandens anmälan är för komplex, den innehåller nämligen fyra olika brott.

Att inga vittnen har sett A.S. bruka våld mot ordningsvakten och målsäganden B.J. anser inte tingsrätten vara något som förringar utsagans tillförlitlighet. Det är nämligen enligt tingsrätten inte givet att vittnena sett alla för målet relevanta omständigheter. Det faktum att polisassistent J.W har vittnat om rodnader i ansikte och bakhuvud är dock något som stödjer B.J:s utsaga och bidrar till dennas tillförlitlighet.

Tingsrätten anser att det är utrett att den tilltalade sagt "jävla svartskalle sådana som dig vill vi inte ha här i landet" till B.J. Något som tingsrätten grundar ordningsvakten K.G och servitrisen A.G:s inte helt överensstämmande utsagor. Ordningsvakten K.G. vittnar om att A.S. har kallat B.J. för "svartskalle" och servitrisen A.G. vittnar om att A.S. skrikit "jävla svartskalle sådana som dig vill vi inte ha här i landet" till B.J. Att den tilltalade har uttalat sig på detta sätt är något som A.G. hävdar att hon kommer ihåg särskilt väl. Hon är nämligen själv av utländsk härkomst varför hon tog sig särskilt illa vid av uttalandet. Det faktum att inga av A.S:s åberopade vittnen har hört henne kalla målsäganden för svartskalle kan enligt tingsrätten förklaras av att det spelades hög musik på restaurangen.

Det faktum att A.S. på ett eller annat sätt har spjärnat emot när hon skulle föras ut från restaurangen stöds av massiv muntlig bevisning. Både gäster och kollegor till B.J. har vittnat om detta. Det är således enligt tingsrätten ställt utom rimligt tvivel att A.S. satt sig till motvärn i B.J. myndighetsutövning.

Att den tilltalades utsaga inte kan anses tillförlitlig utreds inte specifikt, detta konstateras istället e contrario. Då målsägandens utsaga anses tillförlitlig drar tingsrätten i tystnad den automatiska slutsatsen att den tilltalades utsaga inte kan vara tillförlitlig på samma gång. De bådas utsagor är ju som konstaterades inledningsvis inbördes oförenliga.

Det enda tingsrätten nämner specifikt som förringar tillförlitligheten i A.S. utsaga är det faktum att A.S. har hävdad att hon inte medvetet slitit av B.J:s ordningsvaktsbricka och lämnat denna i polisbilen. A.S. har i sitt vittnesmål uttalat att hon måste ha slitit av ordningsvaktsbrickan när hon försvarade sig mot de slag som B.J. utdelat mot henne, varefter denna rimligtvis måste ha fastnat i hennes kläder och ramlat av i polisbilen. Hon har nämligen enligt egen utsaga inte någon annan förklaring avseende hur ordningsvaktsbrickan hamnat i polisbilen. Tingsrätten anser att denna del av den tilltalades utsaga inte är rimlig. A.S. måste i vart fall medvetet ha tagit hand om ordningsbrickan då polisassistenten J.W. som sedan omhändertog henne har vittnat om att han vid detta tillfälle inte såg ordningsvaktsbrickan sitta fast i hennes kläder. Något som han rimligtvis borde ha sett om den tilltalades utsaga överensstämde med sanningen. Tingsrätten anser därför det ställt utom rimligt tvivel att A.S. gjort sig skyldig till egenmäktigt förfarande.

5.2.5 Analys

Avseende B.J:s utsaga inleder tingsrätten med att rada upp flera av de kriterier som Gregow och Schelin anser vara avgörande för att bedöma tillförlitligheten hos en muntlig utsaga. Det konstateras att målsägandens utsaga är lång och detaljerad, samt att den inte innehåller egendomligheter eller motsägelser som är ägnade att ifrågasätta dess riktighet. Inte heller har målsäganden B.J. under huvudförhandlingen avvikit i någon betydande mån från de uppgifter som han lämnat vid de tidigare polisförhören. Att tingsrätten konstaterar ifrågavarande omständigheter är bra eftersom bevisvärderingen av utsagan på detta sätt blir mindre subjektiv.

En omständighet som enligt tingsrätten eventuellt skulle kunna förringa B.J:s utsagas tillförlitlighet är det faktum att han inledningsvis vid polisförhören inte nämnde att den tilltalade kallat honom för svartskalle. Något B.J förklarar med att han inte känt till att det var straffbart att kalla någon för svartskalle. Tingsrätten anser inte att detta är en orimlig förklaring, varför utsagan fortsatt skall anses som tillförlitlig. Denna slutsats som tingsrätten har kommit fram till kan jag inte instämma med. Det faktum att B.J. fyller ut sin ursprungliga berättelse med nya fakta är enligt Lena Schelins utvecklingskriterium i sig inte anmärkningsvärt. Dock anser jag, till skillnad från tingsrätten, att det är högst osannolikt att en AT-läkare tillika ordningsvakt inte skulle känna till att det är kriminellt att kalla någon för svartskalle.

Denna högst tveksamma förklaring från målsäganden gör, i kombination med att ett oberoende vittne påstår att han har kallat den tilltalade för bl.a. hora att man kan misstänka att målsäganden har hittat på dessa nytillkomna fakta enbart för att rättfärdiga sina egna uttalanden. En möjlighet som gör att man enligt mig, bör bedöma i vart fall denna del av målsägandens utsaga med en viss försiktighet.

Avseende detta eventuella utbyte av förolämpningar mellan målsäganden och den tilltalade lägger tingsrätten inte alls någon vikt vid att det enbart är kollegor till målsäganden som stödjer målsägandes berättelse om att den tilltalade har kallat honom för svartskalle. Inga av den tilltalades vänner har hört A.S. uttala sig nedsättande mot B.J., inte heller har någon utav av gästerna har hört uttalande av detta slag. Däremot har samtliga av A.S. vänner samt en helt oberoende gäst hört att B.J. förolämpat den tilltalade. Av bevisningen i målet att döma så anser jag att det är mer sannolikt att B.J. har förolämpat den tilltalade än vice versa.

Vidare beskylls A.S. för att ha kallat målsäganden "rasist" och "nazist" vilket jag anser vara mycket suspekt om man även beaktar att hon beskylls för att ha kallat målsäganden för "jävla svartskalle". En omständighet som tingsrätten inte heller berör i sina domskäl.

Även avseende åtalen om våldsamt motstånd och misshandel bör man ifrågasätta om det inte kan vara fråga om en falsk motanmälan från målsägandens sida för att skydda sig själv. Precis som i det först analyserade rättsfallet finns det i förevarande fall ett visst intresse hos målsäganden att rättfärdiga sitt ingripande som bevisligen har slutat med att den tilltalade har skadats. Risken för att bli utpekad som syndabock i media är dessutom i detta fall ytterligare ett incitament för målsäganden att rättfärdiga sitt ingripande. Tingsrätten har dock, i motsats till sina kolleger i det först analyserade målet, här valt att inte förringa målsägandens utsagas tillförlitlighet.

Jag vill slutligen kritisera det faktum att den tilltalades utsagas tillförlitlighet inte bedöms individuellt. Tingsrätten konstaterar e contrario att den tilltalades utsaga inte kan vara tillförlitlig eftersom målsägandens utsaga är tillförlitlig. Jag anser inte att man kan göra ett sådant motsatsslut. Båda utsagorna kan vara tillförlitliga alternativt inte tillförlitliga alls även om de är inbördes oförenliga.

Sammanfattningsvis anser jag att tingsrätten i många fall inte har bedömt målsägandens utsaga utifrån objektiva kriterier. De har avseende målsägandens utsaga huvudsakligen valt att fokusera på de omständigheter som är ägnade att förstärka tillförlitligheten. Att så är fallet talar för att det finns en medveten alternativt undermedveten övervärdering av väktares utsagors bevisvärde. Avseende tingsrättens bedömning av den tilltalades utsaga är det svårare att uttala sig då denna som jag konstaterat ovan, är mer eller mindre frånvarande.

5.3 B 4266-05, B 4744-05, Ö 978-05, B 4611-06

5.3.1 Inledning

Detta rättsfall är mycket intressant av flera anledningar. För det första är det ett mycket okomplicerat fall där en polisassistents ord står mot en ”vanlig persons” ord. Dessutom har det efter att målet avgjorts i tingsrätten framkommit nya omständigheter. En jämförelse mellan hovrättens dom, där man beaktat dessa nya omständigheter, och tingsrättens blir därför i förevarande fall än mer intressant.

I detta fall är dessutom den avgörande frågan om polisassistentens iakttagelse, alternativt minnesbild är korrekt. Något som gör att rätten måste beakta andra typer av felkällor vid sin analys av utsagans tillförlitlighet än som varit fallet i de övriga två analyserade rättsfallen

5.3.2 Bakgrund

Åtalet avser olovlig körning 3 §, 1 st. trafikbrottslagen. Den tilltalade M.D. som tidigare har fått sitt körkort återkallat av medicinska skäl står åtalad för att den 19 april 2005 ha kört en röd Volvo V70 på Kyrkogatan/Dalagatan i Hagfors. Till saken hör att polisen trots att de fått in flera tips om att M.D. varit ute och kört bil aldrig hunnit ut för att stoppa den tilltalande. Istället baseras åtalet på en observation gjord av polismannen K.N. som hävdar att han på ett avstånd på tio meter såg M.D. köra den röda Volvon.

5.3.3 Bevisning i målet

Det finns enbart muntlig bevisning i målet, och denna i form av målsägandens utsaga och vittnesmål; dels från polismannen K.N. och dels från den med den tilltalade sammanboende M.P.

Den tilltalade hävdar kort och koncist att inte kört bil som påståtts och att polismannen helt enkelt måste ha misstagit sig.

Polismannen K.N. som var på väg hem från sitt arbetspass hävdar i sitt vittnesmål att han iakttagit den tilltalade körandes i en röd Volvo V70 i korsningen Kyrkogatan/Dalagatan i Hagfors. Då han såg den tilltalade på tio meters avstånd och då han träffat den tilltalade ett flertal gånger tidigare kan han med säkerhet säga att det verkligen var den tilltalade M.D. som körde bilen. Dock kan han inte komma ihåg vad klockan vid det aktuella tillfället.

Vittnet M.P. sammanbor med den tilltalade och har vittnat om att bilen stått 18 km från hemmet på hennes arbetsplats den 18 april 2005 och 15.54 den 19 april då hon körde hem bilen. Så vitt hon kunde se hade inte bilen flyttats

under denna tid. M.P. vittnar även om att den tilltalade var hemma när hon lämnade hemmet 06.30 den 19 april, samt att den tilltalade även var hemma när hon kom hem från jobbet. Slutligen berättar hon i sitt vittnesmål att reservnycklarna till den röda Volvon hängde hemma i nyckelskåpet och att den tilltalade hade tillgång till dessa.

Vid prövningen i hovrätten presenterades ny muntlig bevisning från försvarets sida. Muntlig bevisning i form av ett vittnesförhör med polisassistent K.N:s chef P.Å. Från detta vittnesförhör kan det konstateras att K.N. troligen inte arbetat den 19 april, utan att han denna dag varit kompensationsledig. Dock tillägger det nya vittnet tillika polischefen P.Å. att det inte är ovanligt att polismän tillbringar tid på polisstationen även under sin lediga tid.

Åklagaren har replikerat genom att presentera skriftlig bevisning som styrker att K.N. i vart fall vistats på polisstationen 08.23 till 08.35 den 19 april 2005.

5.3.4 Tingsrätten

Tingsrätten konstaterar inledningsvis att polisassistent K.N. misstagit sig i fråga om Volvobilens modell samt att han inte kan återge det exakta klockslaget för sin iakttagelse. Två brister i utsagan som tingsrätten anser höjer dennas tillförlitlighet. Bristerna tyder nämligen enligt tingsrätten på att polisassistenten berättar ur minnet och inte ”läst på” polisrapporten. Något som ytterligare gör att K.N. utsaga skall anses som tillförlitlig är att M.D. inte skall ha ifrågasatt K.N. trovärdighet.

Avseende de uppgifter som M.P. har lämnat i sitt vittnesmål så utesluter inte dessa att den tilltalade hade tillgång till bilen vid det aktuella tillfället.

Tingsrätten fäster följaktligen högre tilltro till polisassistent K.N:s utsaga än till den tilltalades. Detta i kombination med att K.N. varit ”tveklös i sitt utpekande” gör att tingsrätten drar den slutsatsen att det kan anses ställt bortom rimligt tvivel att den tilltalade gjort sig skyldig till olovlig körning.

5.3.5 Hovrätten

Initialt beviljades aldrig något prövotillstånd till hovrätten, varför den tilltalade gick vidare och överklagade till högsta domstolen. Ett överklagande som baserades på att ny bevisning hade framkommit, bevisning av betydelse för tilltron till de uppgifter som lämnades av den polis som vittnade vid tingsrätten. Högsta domstolen instämde med den tilltalades yrkande avseende att nya uppgifter hade framkommit som var av betydelse för målets avgörande. Målet återförvisades av denna anledning till hovrätten för en ny prövning.

Hovrätten anser även de att polisassistent K.N. har gjort ett tillförlitligt intryck och att det inte finns någon anledning att tvivla på hans uppgifter. Hovrätten konstaterar vidare, i likhet med tingsrätten, att vittnet M.P:s vittnesuppgifter inte utesluter att den tilltalade hade tillgång till bilen vid det aktuella tillfället.

Hovrätten har vidare, till skillnad från tingsrätten, gått in på huruvida själva iakttagelsen kan anses som tillförlitlig. Den tilltalades mycket stora och karakteristiska mustascher, kombinerat med att polisassistent K.N. befann sig bara tio meter från den tilltalade vid iakttagelsen gör att hovrätten drar den slutsatsen att iakttagelsen som polisassistenten gjorde måste anses som tillförlitlig. Detta stöds ytterligare av att K.N. redan innan iakttagelsen träffat den tilltalade. Det faktum att den tilltalade hävdar att det finns en eller två personer som kan förväxlas med honom anser inte hovrätten förringar polisassistent K.N:s utsagas tillförlitlighet.

5.3.6 Analys

Då tingsrätten anser att målsägandens utsaga är tillförlitlig så väljer tingsrätten att inte utreda huruvida den tilltalades utsaga kan anses som tillförlitlig eller ej. Som jag uttalat i den föregående analysen är detta något som jag ställer mig mycket kritisk till. Det faktum att tingsrätten inte utreder tillförlitligheten i den tilltalades sambos vittnesutsaga är däremot inte något som behöver ifrågasättas. Innehållet i denna utsaga utesluter, precis som tingsrätten konstaterar, inte att den tilltalade vid det aktuella tillfället har haft tillgång till fordonet.

Avseende målsägandens trovärdighet påpekar tingsrätten att denna inte satts i fråga av den tilltalade, och i samband med detta påstående uttalar tingsrätten att de delar den tilltalades uppfattning i denna del. Då jag inte har varit närvarande vid huvudförhandlingen har jag mycket svårt att med säkerhet förstå vad tingsrätten menar med detta uttalande. Menar tingsrätten att den tilltalade under huvudförhandlingen uttryckligen intygat att målsäganden K.N. är en trovärdig person, eller menar de att den tilltalade inte alls har uttalat sig avseende frågan om målsägandens trovärdighet? Oavsett vilket bör detta inte påverka tingsrättens bedömning. Det rör sig i det aktuella målet om en brottmålsrättegång, varför de oberoende av den tilltalades inställning bör göra en egen bedömning av målsägandens trovärdighet. Huruvida de har gjort en sådan trovärdighetsbedömning och hur de i så fall har gått till väga framgår ej med önskvärd tydlighet av domskälen.

Avseende själva utsagans tillförlitlighet så anser tingsrätten att denna är hög då målsäganden misstagit sig i fråga om Volvobilens modell, samt då han i tingsrätten inte kunnat återge det exakta klockslaget för sin iakttagelse. Jag anser att tingsrättens slutsats som går ut på att betydande brister i utsagan talar för att målsäganden berättat ur minnet och inte "läst på" polisrapporten är befängd. Den enda slutsats jag anser att man kan komma fram till på

grundval av dessa brister i utsagan är att målsägandens iakttagelser samt minnesbilder bör ifrågasättas. Jag anser att min slutsats är berättigad speciellt om man beaktar vad Schelin har uttalat avseende sitt s.k. sammanflättningskriterium. Hon har uttalat att ”eftersom *sanningen ofta skiljer sig från lögnen endast genom datum* är det svårt att bena ut vad som i en berättelse är sanning och vad som är lögn. Föra att kunna komma åt dessa inflikade lögner bör den förhörande lägga sig vinn om att i största möjliga mån inringa berättelsen vad gäller tid, plats medverkande personer etc.”⁸⁸

Vidare har tingsrätten glömt att påpeka att det har gått cirka sju månader från iakttagelsen till huvudförhandlingen. Ett faktum som eventuellt kan anses vara av relevans när man skall bedöma tillförlitligheten av målsägandens minnesbilder.

Avslutningsvis konstaterar tingsrätten kort och koncist att polisassistenten varit ”tveklös i sitt utpekande” av den tilltalade varför åtalet således kan anses som styrkt. Här anser jag att tingsrätten i vart fall borde ha beaktat den alternativa hypotes som går ut på att polisassistenten förväxlat den tilltalade med någon annan. Målsäganden har trots allt enbart iakttagit den tilltalade under en väldigt kort tid. En tidsperiod som uppenbarligen inte ens varit tillräcklig för att avgöra vilket Volvomärke som den tilltalade har kört. Inte heller har tingsrätten berört den förvisso långsiktiga möjligheten att polismannen, av okänd anledning, har ljugit om att han sett den tilltalade köra bil. Bara för att det inte finns uppenbara motiv för vittnet att ljuga, som i de två föregående analyserade fallen, kan man inte utesluta att så kan vara fallet.

Sammanfattningsvis har jag mycket svårt för att finna objektivt stöd som talar för att polismannens utsaga kan anses som mer tillförlitlig än den tilltalades. Något som sannolikt beror på att tingsrätten, utan att uttryckligen ha nämnt detta i sina domskäl, har vägt in det faktum att målsäganden är en polis och därför per automatik skall anses som tillförlitlig.

Hovrätten har precis som tingsrätten försummat att bedöma den tilltalades trovärdighet respektive tillförlitlighet. Avseende målsägandens trovärdighet har hovrätten till att börja med blandat ihop begreppen tillförlitlighet och trovärdighet. Hovrätten har uttalat att målsäganden ”har gjort ett tillförlitligt intryck”. Någon närmre motivering till detta uttalande har dock inte lämnats.

Avseende utsagans tillförlitlighet konstaterar hovrätten att målsäganden var på väg hem civilklädd och körades sin egen bil, varför det inte heller är egendomligt att målsäganden aldrig stoppade den tilltalade. Att hovrätten gör detta konstaterande är mycket bra, då detta är omständigheter som förklarar varför målsäganden aldrig stoppades. Dock så har målsäganden, så vitt man kan utläsa från domen, aldrig förklarat varför han inte omedelbart plockat upp sin mobiltelefon och ringt till någon annan då tjänstgörande polis så att denna hade kunnat omhänderta den tilltalade för olovlig körning.

⁸⁸ Lena Schelin, Förhör, s. 387

Hovrätten har, till skillnad från tingsrätten, dock uttalat att målsägandens har ”mycket stora och karakteristiska mustascher”. Mustascher som, enligt hovrätten, bidrar till att målsägandens identifiering av den tilltalade skall anses som tillförlitlig. Den tilltalade har i sin tur uttalat att det finns ytterligare en eller två personer i Hagfors som även de har liknande mustascher och därför lätt kan förväxlas med honom. Ett påstående som hovrätten inte fäster någon större vikt vid då målsäganden enligt egen utsago iakttagit den tilltalade på nära håll, samt dessutom har träffat honom vid ett tidigare tillfälle.

Mustaschernas roll vid identifikationen av den tilltalade är uppenbar, varför det är bra att hovrätten nämner dem. Rätten bör dock ställa sig frågan om det möjligtvis var så att polismannens identifikation av den tilltalade *enbart* baserades på dessa mustascher. Kan det möjligtvis vara så att polisassistenten enbart såg en man med mycket stora mustascher, vilket ledde till att han automatiskt förknippade dessa med den tilltalade som han ju träffat tidigare? Risken för denna alternativa hypotes anser i vart fall jag är så pass beaktansvärd att den i vart fall bör omnämnas i domskälen, speciellt då den tilltalade påstår att det finns en eller två andra män med liknande mustascher och utseende.

Sammanfattningsvis förtjänar hovrättens bevisvärdering av de muntliga utsagorna kritik i samma avseenden som tingsrättens. Dock måste man nämna att hovrätten, på ett bättre sätt, än tingsrätten, har motiverat sitt ställningstagande till varför man ansett målsägandens iakttagelse som tillförlitlig. Hovrätten har nämligen påpekat att den tilltalade vid tillfället hade karakteristiska mustascher, vilket tveklöst är en omständighet som underlättar en identifiering.

6 Analys och slutsatser

Det kan slås fast att bevisvärderingen av en muntlig utsaga skall genomföras på ett så objektivt sätt som möjligt. Jag anser därför att rätten av denna anledning bör tillämpa, eller i vart fall känna till de kriterier som Lena Schelin och Torkel Gregow ställt upp. Genom att följa dessa kriterier kan rätten reducera risken för bevisvärderingen bedöms på felaktiga grunder, eller genomförs på ett felaktigt sätt.

Att rätten till viss del har tagit till sig den befintliga vittnespsykologiska forskningen förstår man när man analyserar de argument som rätten använder sig av i domskälen. Dock bör man även tillägga att rätten sällan eller aldrig använder sig av denna vittnespsykologiska forskning fullt ut. Ofta konstateras enbart att ”berättelsen är detaljerad och att den inte innehåller några motsägelser”. Övriga lite mer komplexa delar av utsageanalysen utlämnas allt som oftast helt. Vad detta beror på är naturligtvis mycket svårt att uttala sig om. Personligen tror jag att det dels beror på att domarna omedelbart under huvudförhandlingens gång drar slutsatser om förhörspersonens tillförlitlighet och trovärdighet. Slutsatser som baseras mer på fördomar och livserfarenhet än på vittnespsykologiska data. Dels tror jag att det beror på bristande kännedom hos rätten. Många domare har helt enkelt bara en mycket grundläggande kännedom avseende den vittnespsykologiska forskningen. Slutligen tror jag också att det beror på lathet från rättens sida, alternativt en för hög arbetsbelastning. En överbelastad domare finner det sannolikt lättare att gå på ”magkänsla” och ”sunt förnuft” än att genomföra en utsageanalys för var enskild muntlig utsaga.

Vidare anser jag att det är mycket viktigt att rättens ledamöter har en i vart fall grundläggande kännedom om hur människans iakttagelse- och minnesförmåga fungerar. Detta eftersom jag uppmärksammat att rätten ofta drar slutsatser avseende vad en människa kan eller inte kan iakttä, eller vad en person kan eller inte kan minnas. För att undvika en felaktig bevisvärdering måste dessa slutsatser verkligen baseras på vetenskapliga fakta, något som sannolikt ofta inte är fallet.

Som ett exempel på rättens bristande kunskap inom ovan nämnda ämnen kan man nämna det rättsfall som jag tagit upp under kapitel 5.1. Här uttalade sig en skiljaktig ledamot i hovrätten om den tilltalades förmåga att bibehålla en minnesbild under påverkan av alkohol. Uttalanden som sannolikt grundades på fördomar, istället för på vetenskapliga rön. Felaktiga slutsatser från rättens sida blir följaktligen den naturliga följden vid användandet av icke relevant faktaunderlag.

Vidare har jag i mina rättsfallsanalyser uppmärksammat att rätten gärna tar ”den enkla vägen” när de skall avgöra om bevisbördan har uppfyllts av åklagaren eller ej. Det verkar vara snarare en regel än ett undantag att rätten

enbart analyserar endera utsagan om det är fråga om ett fall där ord står mot ord. Rätten avkunnar sin dom baserat på denna utsagas tillförlitlighet endast, och glömmer helt av att beakta den möjligheten att båda utsagor skulle kunna ge intryck av att vara tillförliga. Alternativt den möjligheten att ingen utav utsagorna skulle ge intryck av tillförlitlighet. Avseende den andra oförenliga utsagan drar rätten sina slutsatser e contrario. Varför rätten går tillväga på detta sätt kan man åter igen bara spekulera kring. Det kanske beror på lathet, det kanske beror på förutfattade meningar, eller så kanske det beror på att rätten vill ha prydliga domskäl utan inbördes motsägelser.

Den frågan huruvida polisens och väktares utsagor ur ett bevisvärderingshänseende bedöms på ett mer förmånligt sätt än övriga förhörspersoners utsagor har visat sig vara svårbesvarad. I de av mig tre analyserade rättsfallen har jag, föga förvånande, inte hittat uttryckliga uttalanden om att förhörspersonens utsaga värderats annorlunda då denna varit en väktare eller en polis. Jag har istället tvingats leta efter subtilt språkbruk, bristfälliga argument eller felaktiga slutsatser för att försöka komma fram till ett svar.

Baserat på min första rättsfallsanalys kan man konstatera att polisens utsagor inte alltid per automatik anses tillförlitliga, vilket naturligtvis känns betryggande. I vart fall inte om det kan anas bakomliggande motiv som gör polismännen har ett personligt intresse av målets utgång. Rätten nämnde i detta aktuella fall att en fällande dom för poliserna tillika målsägandena skulle rättfärdiga deras eget ingripande som resulterat i en bruten arm. Av framförallt denna anledning ansåg rätten inte att polisernas utsagor inte kunde anses helt tillförlitliga.

Den andra rättsfallsanalysen talade dock för det motsatta, d.v.s. att rätten medvetet alternativt omedvetet tolkar väktarens utsaga på ett sätt som gör att denna kommer att anses som tillförlitlig. Trots att väktarens utsaga i det aktuella fallet på flera punkter motsades av så väl de tilltalade, de tilltalades vänner samt ett oberoende vittne så ansågs utsagan som tillförlitlig. I detta fall var det väl inte nödvändigtvis den fällande domen i sig som var uppseendeväckande, utan det faktum att rätten konsekvent undvek att ifrågasätta uppenbara fel i väktarens utsaga. Jag fick personligen intrycket av att rätten verkligen ansträngde sig för att leta fel i den tilltalades utsaga, samtidigt som man verkligen försökte hitta bortförklaringar till de mer suspekta delarna i väktarens utsaga. Dessa slutsatser som jag drar baseras naturligtvis huvudsakligen från de subjektiva intryck som jag fick när jag analyserade och kritiserade domskälen i domen. Av denna anledning måste även mina slutsatser tas för vad de är; subjektiva.

Den sista rättsfallsanalysen avsåg ett ganska ”enkelt” fall. En polis ord mot den tilltalades ord. Anta att rätten skulle anse både den tilltalades och polisens utsagor som tillförlitliga, har då åklagaren uppfyllt sin bevisbörda? D.v.s. har det då verkligen ställts bortom rimligt tvivel att den tilltalade har begått den gärning som han står åtalad för. I det aktuella fallet fanns det ingenting som talade för att den tilltalade *inte* var tillförlitlig. Trots detta

ansågs han som skyldig, baserat på att polismannen, som var ensam bevisning i målet också ansågs som tillförlitlig. Värt att nämna i sammanhanget är att polismannens uttalande om tiden för händelsen har varit allt annat än precist. Dessutom hade polismannen misstagit sig avseende en viktig uppgift i målet, nämligen vilket Volvomärke som den tilltalade körde. Skulle rollerna ha varit ombytta och det var polisen som anklagats för olovlig körning, så anser jag det som högst osannolikt att polismannen ens skulle ha åtalats, än mindre ha dömts. Av denna anledning tycker jag att man kan gå så långt som att säga att polisens och sannolikt även väktares utsagor generellt tillmätts ett högre bevisvärde än övriga förhörspersoners utsagor.

Förutsatt att min slutsats nu är korrekt, så måste man fråga sig vilka konsekvenser detta har fått, och vilka konsekvenser det skulle kunna få i framtiden. Naturligtvis skulle rättsskipningsapparatusens effektivitet bli lidande om poliser och väktare inte ansågs mer trovärdiga än gemene man. Krav på kompletterande teknisk bevisning skulle per automatik bli högre. Dock måste man fråga sig om detta alltid är något som är att anse som negativt. Polisernas tvingas att bli mer metodiska avseende säkring av teknisk bevisning, vilket i sin tur skulle leda till att göra de fällande domarna mindre kontroversiella. Naturligtvis skulle uppenbara problem uppstå för de fall då polisen omöjligt kan säkra teknisk bevisning. Som så ofta blir fallet måste man även avseende denna frågeställning göra en avvägning mellan rättsäkerhetsintresset och en intresset av en effektiv rättsskipning.

Baserat på den i inledningen nämnda artikeln av Göran Lambertz skulle man möjligtvis genom att ställa högre krav på polisens respektive väktares utsagor till viss del kunna råda bot på den osunda lojalitet som finns inom yrkeskåren hos såväl väktare som poliser. Lojalitet mellan kollegor är naturligtvis bra, men inte om den inkräktar på det individuella rättsmedvetandet eller den allmänna rättsäkerheten. En polis eller väktare som inte per automatik förutsätter att han blir trodd av rätten blir kanske mindre benägen att använda sig av övervåld. Förhoppningsvis skulle även antalet oriktiga anmälningar som upprättas av väktare och poliser minska. Oriktiga anmälningar som enligt Göran Lambertz idag leder dels till att många oskyldiga döms för bl.a. våldsamt motstånd och våld mot tjänsteman. Avslutningsvis finns även den möjligheten att väktare och poliser skulle bli mindre benägna att ljuga i rätten. Känslan av att alltid bli trodd, som många väktare och poliser säkert har kanske skulle avta. I anledning av detta skulle även känslan av att vara oberörbar avta, vilket bara kan anses som positivt.

89

⁸⁹ DN Debatt 2/5 2007 – Justitiekansler Göran Lambertz

Käll- och litteraturlförteckning

Offentligt tryck

- Proposition 1983/84:78 *Om ändringar i rättegångsbalken m.m.*, Stockholm 1984
- Proposition 1986/87:89 *Översyn av rättegångsbalken*, Stockholm 1987
- SOU 1938:44 *Förslag till rättegångsbalk*, Stockholm 1938.

Doktrin

- Aall, Jørgen *Rettergang og menneskerettigheter*, Bergen 1995
- Bolding, Per Olof *Går det att bevisa?- Perspektiv på domstolsprocessen*, Norstedts Juridik, Stockholm 1989
- Bolding, Per Olof *Bevisbördan och den juridiska tekniken*, Appelbergs. Boktryckeribolag, Uppsala 1951
- Diesen, Christian
Stockholm 1994. *Bevisprövning i brottmål*, Juristförlaget JF AB,
- Diesen, Christian *Bevispraxis, Bevis 5, Svensk bevispraxis 1948-1999*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2000.
- Diesen, Christian *Sexuella övergrepp mot barn*, Bevis 6, Norstedts Juridik, Stockholm 2001.
- Ekelöf, Per Olof *Rättegång*, fjärde häftet, 6:e upplagan, Norstedts Juridik, Göteborg 1995.
- Ekelöf, Per Olof *Rättegång*, femte häftet, 7:e upplagan, Norstedts Juridik, Göteborg 1998.
- Linderfalk, Ulf *Folkrätten i ett nötskal*, Studentlitteratur, Lund 2006
- Nowak, Karol
Stockholm 1996. *Oskyldighetspresumtionen*, Norstedts Juridik,
- Schelin, Lena *Utsageanalys, Antologin: Förhör*, Norstedts Juridik, Stockholm 1996.

Trankell, Arne *Vittnespsykologins arbetsmetoder*, AB Littorin Rydén Boktryckeri, Örebro 1963

Wilton, Alexandra *Domstolsförhör, Antologin: Förhör*, Norstedts Juridik, Stockholm 1996.

Artiklar

Lambertz, Göran *DN Debatt 2/5 2007*, Domstolen tror alltid på tricksande krogvaktens ord.

Gregow, Torkel *SvJT 1996 s. 509*, Några synpunkter på frågan om bevisprövning och bevisvärdering i mål om sexuella övergrepp mot barn.

BRÅ-rapport 2004:3 *Brottsutvecklingen i Sverige 2001–2003*, Stockholm 2004.

Övrigt

Uppdrag granskning *Dömda på förhand*, 26 september 2006, Sveriges Television

<http://www.apoteket.se/apoteket/jsp/polopoly.jsp?d=4507&a=8230> *Fakta om alkohol*, 10 augusti 2005

http://www.ltkronoberg.se/templates/LTKPageWithPicture___15767.aspx *Guide för promillehalt och reaktioner*, 12 mars 2007

Rättsfallsförteckning

Publicerade rättsfall

NJA 1952 s. 262

NJA 1996 s. 757

Icke publicerade rättsfall

Målnummer: B 959-06

Målnummer: B 1955-06

Målnummer: B 2464-06

Målnummer: B 4266-05

Målnummer: B 4744-05

Målnummer: Ö 978-05

Målnummer: B 4611-06